

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 18. (522.) SZÁM – 2014. MÁJUS 16.

Mit ér a sajtó(nk), ha
részben szabad? **HÁTTÉR**

Halmi, az eper
paradicsoma **RIPORT**

Kétszáz év, nulla fő
növekedés **HISTÓRIA**

Lovasi András – Kispál és a Borz

Működnek-e még a dalok?

A Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulata
és a Kolozsvári Állami Magyar Színház közös produkciója

Ady

*“...függök
ezen a zord
élet-párkányon”*

BOGDÁN ZSOLT
UNITER és Jászai Mari díjas, Erdemes Művész

Szerkesztő-Rendező:
SZUGYICZKY ISTVÁN

Bemutató: 2014. 04. 10.

Szatmárnémeti Északi Színház
Ács Alajos Játékszín

h 60
Szatmárnémeti
Északi Színház
Harag György
Társulat

tartalom

8

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Műzli, Hír plusz komment
Szűcs László: A kockázat alkuja

INTERJÚ

8–9 Cseke Péter Tamás: Nem csalódottság,
csak bosszankodás – Winkler Gyula EP-
képviselő

HÁTTÉR

10–13 Cseke Péter Tamás: Mit ér a
sajtó(nk), ha részben szabad? – helyzetkép a
Freedom House jelentése után

INTERJÚ

14–15 Kustán Magyar Attila: Furcsa
verseny a szatmári kettős körzetben – Nagy
Szabolcs képviselőjelölt, újságíró

JELENSÉG

16–17 Tasnádi-Sáhy Péter: Húsz
év, ezeröttszáz szavaltat – jubileumi
szavalóverseny Borosjenőben

TÉKA

18 Parászka Boróka: Nézd, amit nem látsz
– Bán Zsófia elbeszélés-kötetéről

INTERJÚ

19–21 Tasnádi-Sáhy Péter: Legalább nem
ülök otthon és eszem a kefét – Lovasi András
énekes, dalszerző, basszusgitáros

22–24 Kustán Magyar Attila: A természet,
mint művész-társ – Péter Alpár

RIPORT

25–27 Sike Lajos: Halmi, az eper
paradicsoma

HISTÓRIA

28–30 Szilágyi Aladár: Kétszáz év, nulla
fő növekedés – Dr. Gebei Sándor egyetemi
tanár, történész

CÍMLAPFOTÓ: TASNÁDI-SÁHY PÉTER

10

14

16

22

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 17. (522.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSAK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADAI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Hat darab CF-18 Hornet** típusú kanadai vadászgép érkezett Romániába, amely a NATO keretében részt vesz a közép- és kelet-európai országok légtérének védelmében. A repülő az Aranyosgyéres melletti 71-es számú katonai légi támaszponton szálltak le. A gépekkel érkező kanadai katonák öt hónapon át tartanak közös hadgyakorlatokat a román hadsereggel. Légi harcokat, légi védelmet és a földi célpontok támadását gyakorolják a kanadai CF-18 Horneteket és a román MIG 21 Lancereket.

■ **Föld-levegő rakéták gyártását** kezdi újra a gazdasági minisztérium fennhatósága alatt működő ploiești-i Electromecanica fegyvergyár. Az üzem vezérigazgatója szerint már „jelzést kaptak” a minisztériumtól arra, hogy készítsék elő a gyártási folyamatot. A technológiát több nyugat-európai cég biztosítaná – mondta Dinu Constantinescu. A ploiești-i üzemben utoljára 1996-ban gyártottak föld-levegő rakétát. Az új típusú, tíz kilométeres hatósugarú, infravörös önirányítású rakéta megfelel a NATO szabványainak, s a légvédelemben használják majd.

■ **Az RMDSZ és a Magyar Polgári Párt** hatfős vegyes bizottsága megkezdte munkáját. Az lesz a feladatuk, hogy a közvitára előkészítsék a Székelyföld területi autonómiájának törvénytervezetét – jelentette be Kelemen Hunor. Mielőbb le szeretnék zárni az egyeztetéseket, hogy a közvita után benyújthassák a tervezetet a parlamentben. A két szervezet március 21-én kötött együttműködési megállapodást, ennek része a törvénytervezettel kapcsolatos elképzeléseik összehangolása. A közös testület már több alkalommal is elhalasztotta a munka megkezdését.

Mit szabad az elnöknek?

Traian Băsescu államfő cáfolta, hogy megsértette volna az alkotmányt, amikor a védnökségével alapított Népi Mozgalom Párt (PMP) oldalán beavatkozott az európai parlamenti és az időközi parlamenti választási kampányba. A kormány az alkotmánybírósnál panaszolja be az államfőt, akinek szerinte nem lett volna joga a PMP választási pólójában a párt tisztségviselői körében mutatkozni.

„Az elnök nem a felhőkből jön” – védekezett egy interjúban Băsescu. Rámutatott, az alkotmány csak azt tiltja, hogy az államfő párttag legyen, de az alkotmánybíróság 2007-ben már megállapította: a párttámogatással tisztségbe jutott elnök mandátuma idején is politikai közösséget vállalhat azzal a párttal, amely programja megvalósításában őt támogatja.

„Szükség van arra, hogy valaki szembeszegüljön Victor Pontával, másképp elárasztja az országot a hazug propagandájával. Az a célom, hogy legalább a nyilvánosság terén ellensúlyt képezzen egy olyan miniszterelnökkel szemben, akiben erős a kísértés arra, hogy diktátorrá váljon” – mondta az államfő.

Augustin Zegrean, az alkotmánybíróság elnöke szerint senkit nem lehet megfosztani a véleménynyilvánítási jogtól, még az államfőt sem.

Egy amerikai Szentgyörgyön

Amerikai zászlót tűztek ki Kovászna Megye Tanácsának homlokzatára annak tiszteletére, hogy a székelyföldi helyzetről tájékozódó amerikai politikai attasé kereste fel Tamás Sándor tanácselnököt és Antal Árpád polgármestert. Kendra Pace, a nagykövetség emberi jogokkal foglalkozó politikai attaséja előtt a két előljáró ismertette Székelyföld problémáit és részletesen kitértek a székelyek által elszenvedett jogtiprásokra, ugyanakkor arra is felhívták a figyelmet, hogy az ukrán válság az egész Közép-Kelet Európai térség biztonságát veszélyezteti, ezért fontos, hogy a nagyhatalmak

kellő körültekintéssel kezeljék a régióban élő kisebbségek problémáit.

Ismertették a székely zászló betiltásának körülményeit, a kisebbségi jogok bővítésének alkotmányos akadályát, a prefektusok túlkapásait, a Székelyföldet évtizedek óta sújtó gazdasági bojkottot, az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatási folyamatának az elakadását, ezen belül a Székely Mikó Kollégium visszaszolgáltatásával kapcsolatos jogi visszaéléseket. Beszéltek a székelység politikai céljairól is, nevezetesen annak a szükségességéről, hogy létrejöjjön Székelyföld autonómiája, valamint a magyar nyelvnek regionális hivatalos nyelvvé való elismeréséről a régióban.

müzi

Meglett az elveszett csapat

Másfél évvel ugandai eltűnése után Hollandiában bukkant fel az eritreai labdarúgó-válogatott 17 játékosa és orvosa. Anton Barske, a Rotterdamtól keletre fekvő kisváros, Gorinchem polgármestere azt mondta, az eritreaiak politikai menedékjogot kértek és kaptak. A futballisták és a csapatorvos 2012 decemberében egy ugandai tornáról nem tértek vissza hazájukba, előbb Romániába kerültek, majd később Hollandiába utaztak. Az igazi hír majd az lesz, amikor a holland foci csillagai kérnek menedékjogot az eritreai hatóságoktól.

Antal Árpád részleteiben ismertette a politikai nyomásgyakorlást, aminek az erdélyi magyarok folyamatosan ki vannak téve úgy a román politikum, mint a központi román média részéről és ismertette annak a kettős mércének a konkrétumait is, melyet a román hatalom előszeretettel használ az erdélyi magyarokkal szemben.

Tamás Sándor kifejtette, hogy mélyen demokrácia-ellenesnek tartja, hogy „mindig minden 'alkotmányellenes' amit szeretnénk”, véleménye szerint ez szabadságellenes fel fogás és ellentmond az európai értékeknek.

Antal Árpád véleménye szerint „egyetlen szóban lehet összefoglalni mindazon problémáknak a megoldását, melyeket az amerikaiakkal ismertettünk, és ez a szó az autonómia”.

Ponta: van veszély, nincs veszély

Victor Ponta miniszterelnök szerint Romániát és a román állampolgárokat nem fenyegeti veszély az Ukrajnában kialakult helyzet miatt, de teljesítenie kell kötelezettségeit, amelyeket a NATO-szövetségekkel, illetve Moldovával és Ukrajnával szemben vállalt. Hozzátette: az országnak kötelessége megőriznie védelmi képességét, amely a NATO-szövetségek közös biztonságára is kihat ebben a térségben.

A kormányfő cáfolta azokat a híreket, miszerint Románia mozgósítaná tartalékosait és fiatalokat sorozna be. „Erre nincs szükség, ilyesmi nem merült fel” – közölte Ponta. Ugyanő két nappal korábbi craioivai látogatásán még arról beszélt: Románia biztonsága soha nem volt akkora veszélyben az elmúlt húsz évben, mint most. A miniszterelnök Románia politikai támogatásáról biztosította a Moldovát és

Ukrajnát, amelyek szerint – Romániával ellentétben – „veszélyben vannak”. A kormány érintett minisztériumai – a védelmi, belügyi és külügyi tárca – elemzést készítenek az ukrajnai és moldovai fejleményekről, s ezt Victor Ponta a Legfelső Védelmi Tanács elé szándékszik terjeszteni. Traian Băsescu államfő szerint eddig is folyamatosan elemezték az ukrán válság fejleményeit, csak ez „Pontának nem tűnt fel”. A két politikus között az ukrajnai fejlemények kapcsán is rivalizálás alakult ki a sajtónyilatkozatok szintjén, és mindketten igyekeznek kezdeményezőként fellépni a közvélemény előtt az ország biztonságát és külpolitikáját érintő kérdésekben.

Holokauszt-nap Gyergyóban

„Aki emberi életre, az emberi méltóságra tör, az Isten legnagyobb ajándékát semmisíti meg. Ezt meg kell tanítanunk gyermekeinknek otthon és az iskolákban, ezt el kell mondanunk minden nap” – hangsúlyozta Kelemen Hunor szövetségi elnök, miniszterelnök-helyettes Gyergyószentmiklóson.

A Vaskertes iskolában emlékeztek arra a közel ezer Gyergyó-vidéki zsidóra, akiket 1944 májusában deportáltak az Auschwitz-i és Birkenau-i haláltáborokba. Kelemen Hunor kiemelte, a holokauszt

hír komment

Románia térjen át a kelet-európairól a közép-európai időzónára – javasolja a Nemzeti Liberális Párt. E szerint ugyanannyit mutatna idehaza az óramutató, mint Németországban, Olaszországban, Spanyolországban, Franciaországban, Lengyelországban, Csehországban, Magyarországon, Belgiumban és Hollandiában. A PNL alelnöke, Klaus Johannis által szerint Romániának „fel kell vennie Európa ritmusát” politikai, gazdasági, szociális téren, illetve szimbolikusan is. „Az áttérés erősítené az egységes Európához tartozás érzését” – érvel a PNL alelnöke, aki szerint, ha a PNL-nek kellő politikai támogatottsága lesz, meg tudja valósítani Románia áttérését a közép-európai időzónára. A romániai időszámítást egy 1997-es kormányrendelet szabályozza, amely törvénnyel bármikor módosítható.

Még szerencse, hogy a Nap keltét és nyugtát nem a PNL dirigálja.

áldozataira emlékezve el kell gondolkodnunk az emberiség legfontosabb értékeiről: az emberi életéről, az emberi méltóságról, az emberi szabadságról, az egyéni és kollektív felelősségről, illetve a szolidaritásról – és ha a hetven évvel ezelőtti eseményekre gondolunk, a szolidaritás hiányáról is.

„Bármekkora empátiával is rendelkezünk, nem biztos, hogy bele tudjuk élni magunkat azoknak a gyerekeknek a helyzetébe, akik a marhagyonokban ültek, nem tudva, hogy a halálvonat a munkatáborba szállítja őket. Nem biztos, hogy meg tudjuk érteni. De azt biztosan állíthatjuk, hogy minden többség kollektív módon felelős azért, ami a vele

együtt élő kisebbséggel történik. Ez is a XX. század üzenete számunkra, a XXI. század számára. Nekünk kötelességünk arról gondoskodni, hogy ébren tartsuk a kollektív memóriát azért, hogy a történelem kerek ne forogjon visszafele, hogy ilyen tragédiák ne történhessenek meg” – fogalmazott az RMDSZ elnöke.

Kelemen Hunor szerint a szolidaritás hiánya hetven évvel ezelőtti egyértelműen megmutatkozott, amikor százazrek, milliók nézték végig a zsidók deportálását. A kivételek között azonban ott volt Erdélyben Márton Áron püspök, aki szolidáris volt: kiállt a zsidókért, felelősséget tanúsított irántuk, és példamutatóan járt el a legnehezebb időkben is.

Nincs esély a járulékcsökkentésre

A Költségvetési Tanács elnöke szerint júliustól a kormány csak akkor csökkentheti a társadalombiztosítási járulékokat, ha javul az adóbehajtás.

Ionut Dumitru kifejtette, az első negyedévben több mint egy milliárd lejvel maradtak el a kormány által tervezett

röviden

■ **Ovidiu Silaghit**, a Nemzeti Liberális Párt (PNL) országos alelnökét, Szatmár megyei szervezetének elnökét indítja a május 25-i időközi választásokon Szatmár megyében a PSD köré tömörülő baloldali szövetség. Erről a szociáldemokraták helyi és országos vezetői az Avasban tartott juhászünnepeken állapodtak meg Silaghival. Jelen volt Victor Ponta miniszterelnök is, aki üdvözölte az egyezséget. Szerinte ez az egyetlen megoldás az RMDSZ jelöltjének legyőzésére. „Szomorú és megdöbbentő, hogy az ország vezető politikusa ilyesmire ragadtatta el magát, amit az sem igazol, hogy választási kampányban tette!” – reagált Pataki Csaba szenátor, a Szatmár megyei RMDSZ elnöke.

■ **Ismét kormányfővé** választotta Orbán Viktort a Magyar Országgyűlés 130 igen szavazattal, 57 nem ellenében, a kétharmados parlamenti többséget szerző Fidesz-KDNP miniszterelnök-jelöltjét. Az esemény idejére a Kossuth térre a Fidesz nagygyűlést szervezett. Az ellenzék által hiányolt kormányprogram ismertetésére a május 6-i alakuló üléshez hasonlóan ezúttal sem kerül sor. Mivel az előző ciklusban módosították az alaptörvényt a kormányfőnek nincs olyan kötelezettsége, hogy kormányprogramot nyújtson be, vagy ismertessen.

■ **Dalia Grybauskaite** eddigi államfő nyerte a vasárnapi litvániai elnökválasztást, a lapzártánk utáni végleges eredményekből derül majd ki, hogy egyáltalán szüksége lesz második fordulóra a szociáldemokrata Zigmantas Balcytis vagy a munkáspárti Arturas Paulauskas ellenében.

▷ államháztartási bevételek, ezért az év közepén csakis negatív költségvetési kiigazítást lehet végrehajtani, amennyiben nem sikerül látványosan javítani a második negyedévben az adóbehajtás hatékonyságát.

A kormány július 1-jétől 5 százalékkal csökkentené a társadalombiztosítási járulékokat, ami egy fél évre 2,5 milliárd lejes, az egész évre pedig 5 milliárd lejes kiesést jelentene az államháztartásban. Dumitru szerint ez nagy összeg a költségvetés számára, nehéz pótolni más forrásokból.

Victor Ponta miniszterelnök többször bejelentette már, hogy kormánya számára prioritást jelent a társadalombiztosítási járulék 5 százalékos csökkentése, ami a munkáltatókra vonatkozna. Dumitru kevésbé tartja valószínűnek, hogy rövid távon a kormány olyan intézkedést fogadna el, amivel jelentősen csökkenti az államháztartás bevételeit. Romániában jelenleg 1,5 millió személy a feketegazdaságban dolgozik, ha ezeknek egy részét sikerülne bevonni a fehérgazdaságba, egyszerűbb dolga lenne a kormánynak.

Nem engedték át Rogozint

Moldova halassza el készülő EU-társulási megálapodásának aláírását az év végi parlamenti választásokig – szorgalmazta Dmitrij Rogozin orosz miniszterelnök-helyettes. A politikus a május 9-i, győzelem napi katonai parádé alkalmából látogatott a Dnyeszter menti Köztársaság fővárosába. Helyi újságírók előtt aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a Moldovától 1990-ben elszakadt oroszbarát terület vezetőit nem engedik részt venni Moldova európai uniós társulási tárgyalásain. Oroszország mindent elkövet majd, hogy biztosítsa a Dnyeszter menti terület teljes

életképességét és lakosságának normális életminőségét, tette még hozzá az orosz politikus.

Rogozin azt is mondta, Moldova szívesen látott tagja lenne a tervezett orosz-fehérorosz-kazah vámunióknak. Egyben kijelentette, hogy Oroszország boldogan látná Moldovát saját integrációs egyesülésének keretei között. „Ugyanakkor problémáink vannak a politikai elitjünkkel, akik saját személyes érdekből döntöttek úgy, hogy Brüsszelbe utaznak” – tette hozzá az orosz miniszterelnök-helyettes.

Rogozint a kijevi hatóságok nem engedték átlépni Ukrajna légtérén, de az útja ellen a helyi, kisinyovi kormány is tiltakozott. A román külügyminisztérium is magyarázatot kér a moszkvai hatóságoktól arról, hogy az orosz kormány hivatalos álláspontját képviselte-e Dmitrij Rogozin orosz miniszterelnök-helyettes a NATO- és EU-tag Romániával szemben, amikor Twitter üzenetében azzal fenyegetőzött, hogy „legközelebb TU-160-as típusú hadászati bombázóval utazik” a térségbe. Az orosz politikus végül, mivel gépét nem engedték át sem az ukrán, sem a román légtérén, egy menetrendszerinti járattal utazott haza Tiraszpolból.

Pásztor támadásának visszhangjai

A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) elnöke nem tesz feljelentést, amiért szidal-

mázták és leköpdösték Budapest, a Kossuth Lajos téren. Pásztor István – aki a vajdasági tartományi parlament elnöke is – meglepőnek nevezte, hogy a Kossuth Lajos téren senki nem volt, aki meg tudta volna védeni az inzultustól. A vajdasági magyar vezető reagált Gaudi-Nagy Tamás, a Nemzeti Jogvédő Szolgálat ügyvezetőjének nyilatkozatára is. A Jobbik frakciójának volt tagja korábban azt mondta: „Pásztor hazaáruló, és megérdemelte, hogy leköpték. Örüljön, hogy ennyivel megúsza, mert a hazaárulók a lámpavason szoktak lógni” – fogalmazott.

Pásztor István szerint Gaudi-Nagy Tamást a „mindegy hogy mi van, csak gyalázkodni lehessen” típusú közéleti szerepvállalás jellemezte. Hozzátette: nem ijed meg tőle, ugyanis korábban találkozott már más „bitangokkal” is, és tőlük sem félt. Megfogalmazása szerint olyan nemzet építésében érdekelt, amely kiveti magából azokat, akik Gaudi-Nagy Tamáshoz hasonló nézeteket vallanak. A Jobbik ugyan közleményben határolódott el Gaudi-Nagytól, de a párt EP-képviselője, Morvai Krisztina máris brüsszeli szakértőként alkalmazta a volt képviselőt.

A szerbiai pártok elítélték, hogy a Parlamentnél inzultus érte Pásztort, és felszólították a magyar hatóságokat, haladéktalanul vonják felelősségre a támadókat. A kormányzó Szerb Haladó Párt (SNS) – amelynek a VMSZ koalíciós partnere az új összetételű szerb parlamentben – elfogadhatatlannak tartja a politikai álláspontok kinyilvánítását erőszakos módon. Az SNS-t sokkolta a Pásztor István elleni „politikai indíttatású támadás”.

„Tűrhetetlen, hogy Magyarországon valakit magyar-ságában alázzanak meg fényes nappal a hatóságok szeme láttára az Országház előtt” – közölte Áder János magyar államfő.

Akik minden emberi mivoltukból kifordulva megalázták Pásztor Istvánt, azok valójában megalázták a Magyarországon élő kisebbségeket, a határon túli magyarokat, köztük a Vajdaságban élőket, és megalázták „egész nemzetünket” – fogalmazott Áder János. „Nem fordíthatjuk el tekintetünket, ha bárkit vallása, társadalmi hovatartozása, nemzetisége, politikai meggyőződése vagy véleménye miatt bántalmaznak” – mondta, fontosnak nevezve a történelem tanulságainak levonását.

Közben a rendőrség őrizetbe vette a vajdasági politikusra támadó nőt.

Orbán Merkellel találkozott

A magyar kormány szándéka a következő években az, hogy erősítse és mélyítse az egyébként kiváló német-magyar kapcsolatokat – jelentette ki Orbán Viktor Angela Merkel társaságában, megköszönve neki azt a támogatást, amelyet az elmúlt négy évben Magyarország kapott Németországtól.

Emlékeztetett, 2010 óta mintegy hatmilliárd eurónyi német befektetés érkezett Magyarországra, és a német gazdasági jelenlét az országban, illetve Közép-Európában hozzájárul ahhoz, hogy a térség legyen a gazdasági növekedés

motorja az Európai Unióban a következő években.

A magyarországi parlamenti választásról a miniszterelnök azt mondta: „a győzelem jó dolog, a nagy győzelem nagyon jó dolog, tele vagyunk tervekkel, elképzelésekkel, úgy érezzük, sok erőnk van ahhoz, hogy Magyarországot továbbvigyük azon az úton, amely az elmúlt négy évben sikeresnek bizonyult”.

Orbán Viktor kijelentette: nagyra értékeli Angela Merkel kancellár személyes erőfeszítéseit annak érdekében, hogy tárgyalásos megoldás szülessen az ukrán válságra, Magyarország támogatja azt a német kísérletet is, hogy az EU-nak legyen egységes álláspontja. „Ugyanakkor nem akarjuk elfedni azt aényt, hogy egy nehéz és hosszú távú kihívással állunk szemben. Ha a katonai konfliktusokon túl vagyunk, még mindig ott lesz a kérdés, hogyan lesz Ukrajnából demokratikus, stabil és gazdasági értelemben sikeres ország” – mondta a magyar kormányfő, aki arra is felhívta a figyelmet, hogy Ukrajnában mintegy 200 ezer magyar él, „az ő védelmük, biztonságuk kiemelten fontos” Magyarországnak.

Angela Merkel sajtónyilatkozatában hangsúlyozta: a németek soha nem felejtik el a magyaroknak, hogy az 1989-es határnyitással nagyban hozzájárultak a német újraegyesítéshez.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

A kockázat alkuja

Domokos Gézáról szóló könyvet mutattunk be a minap, s Kántor Lajos művével kapcsolatban hangzott el, hogy a Kriterion kiadó legendás vezetője, a korszak (a hetvenes, nyolcvanas évek) egyik legfontosabb romániai magyar értelmiségi, az RMDSZ alapító elnöke életét és munkásságát egyaránt jellemezte a kockázatok vállalása és a kompromisszumok kérése. Nyilván nem mindegy, mekkora kockázatot képes az ember vállalni, s hol vannak a határai az okos, netán kisszerű alkulhelyzeteknek.

Mindez annak kapcsán jut eszembe, hogy több mai politikai helyzet is párhuzamokat kínál, pontosabban domokosi bölcsességet igényelne. Gondolok például annak a kockázatnak a vállalására, amit az RMDSZ tavaszi kormányra lépése jelentett a szavahihe-tőnek a legkevésbé tekinthető szocdem párt-konglomerátummal. Az, amit Szatmáron műveltek, hogy kilóra megveszik liberális ellenfelüket, csakhogy a magyar jelöltet biztosan legyőzhessék, alighanem kritikus szintre feszíti a koalíciós partner türelmét.

Egykor a román államfő egy kétes hírű és múltú politikusra mondta, hogy az illető egy „erkölcstelen megoldás”, mára e jelölt szinte a román politikai színpjáték teljes szereposztására kiterjeszthetjük.

Közben Magyarországon megalakult az új Parlament, s letette harmadik miniszterelnöki esküjét Orbán Viktor. Az újabb mandátumot elnyert kétharmados többség azt a képet igyekszik tudatosítani, hogy létezik középen a cselekvőkész többség, s vannak a szélsőségek, balra is, jobbra is, egyköttyű a kettő. Még annak a kockázatát is vállalják a szimmetria-kép vetítése érdekében, hogy a Parlament egyik alelnökévé egy olyan jobbkost segítsenek, akinek a szereplése egy magára valamit is adó, demokratikus berendezkedésű uniós tagállamban elfogadhatatlan. De ha a Fidesznek megfelel az egykori szkinhed-vezér, ha ő jó lesz az Országház elnöki pulpitusára, akkor senki ne fintorogjon, s ne határolódjon el, amikor a Kossuth téren egy korábbi jobbkos képviselő úgy feltűzeli eszement rajongóit, hogy a drága magyar föld védelmében durván és embertelenül inzultáljanak egy vajdasági magyar politikust, rendőri tétlenség mellett. Ráadásul a VMSZ elnöke Áder János vendégeként járt a törvényhozás alakuló ülésén. Tragikomikus utójáték, hogy a hazaáruló, lámpavasat emlegető „nemzeti jogvédő” a Jobbik szimbolikus alakja, Morvai Krisztina azonnal brüsszeli tanácsadójává teszi. Bizony, rossz kompromisszumot jelent a szélsőjobbba helyzetbe hozni, akkor is, ha a rövid távú politikai érdek ezt kívánja. De a politikai érdek nem törli le Pásztor István arcáról a nemzeti radikálisok nyálát. S bizony, találkozott mostanában olyan, magát hű RMDSZ-esnek mondó úriemberrel, aki pártszimpátiájához hozzátette: ő annyira jobboldali, hogy tőle jobbra már csak a szakadék van. S nem érzi azt, hogy rossz helyen járna. Úgy tűnik, elég annyit mondani, fontos a kompromisszum, s az érdek máris azt diktálja, ő is helyet kapjon a közös ernyő alatt.

Vajon mit szólna ennyi fölösleges kockázat és rémes kompromisszum láttán egykori derék főemberünk, Domokos Géza?

Nem csalódottság, csak bosszankodás

A következő európai parlamenti ciklusban sor kerülhet a Lisszaboni Szerződés felülvizsgálatára, és ez esélyt teremt arra, hogy a szerződésbe a kisebbségek számára kedvező előírások kerüljenek – jelentette ki az Erdélyi Riportnak WINKLER GYULA. Az RMDSZ EP-képviselő-jelöltjét a kampányidőszak közepén kérdezte CSEKE PÉTER TAMÁS.

Ez az interjú a kampány közepén, korai reggeli órákban készül, mert egész nap úton lesz. Mi a mai nap programja?

Először is találkozom a háromszéki RMDSZ vezetőivel, Antal Árpád polgármesterrel és Tamás Sándor megyei tanácselnökkel. Egyeztetésünk után tartunk egy közös sajtótájékoztatót Sepsiszentgyörgyön. Délután falvakat járunk, este pedig Kovásznán leszek a kovásznai RMDSZ nőszervezet alakuló ülésén. Velem tart egyébként munkatársam, Bálint Margit is, aki az országos nőszervezet külügyi kapcsolataiért felel Brüsszelben.

Falujárást emlegetett. Door to door kampányban vesz részt, azaz otthonukban keresi fel az embereket?

Igen, falun így kampányolunk. Ezt a stratégiát jó ideje alkalmazzák a székelvöldi RMDSZ-esek, és úgy tűnik, bevált. Nyilván, eltérő a határfoka településenként, nem mindenütt működik egyformán jól.

Általában mit kérdeznek ilyenkor az európai parlamenti jelölttől a választók?

Azt, hogy mikor lesz jobb az életük (nevet). Területenként eltérőek a kérdések. Maros megyéből érkeztem Háromszékre, előtte Aradon, Biharban, Szatmáron jártunk, más és más volt az emberek hozzáállása a megye függvényében. Érződik az, hogy ahol sikeresen működik az RMDSZ-

Winkler Gyula:
„Nem a kormányra
lépést kérdőjelezzük
meg az emberek”

szervezet, az emberek tájékozottabbak, hozzáállásuk pozitívabb. Általában mindenütt nagyon jól tudják, hogy május 25-én EP-választások vannak, kérdéseikből kiviláglik, hogy értik a választások tétjét. Megértik azt is, hogy a parlamenti képviselőjük, polgármesterük, megyei tanácselnökük és az EP-képviselők között van valamilyen kapcsolat. Tudják, hogy az RMDSZ munkája akkor eredményes, ha tisztségviselők a saját területükön végzik a dolgukat. Voltak negatív tapasztalataim is olyan településeken, ahol az RMDSZ-szervezet gyenge. Ám mindenütt visszatérő módon szegeztek nekem szociális jellegű kérdéseket, a földtámogatások kiutalása körüli bürokráciára panaszkodtak sokan.

Értett-e az emberekben csalódottságot az EU-ban?

Nem csalódottságnak nevezném, inkább bosszankodásnak. Sokan megkérdezték tőlem, főleg itt, a Székelyföldön: miért utasítja el az autonómiát az EU? Vagy: miért nem foglalkozik az EU az autonómiával, nem látják, hogy milyen fontos? Emellett kampánykörutamon azt tapasztalom, hogy az emberek a sorsukat negatívan érintő kormánydöntésekért hajlamosak az EU-t okolni. Ám ez nem csak Romániában történik így,

valamennyi tagállamra jellemző jelenség. Így például gyakran hallok azt, hogy biztosan Brüsszel nyomására kellett növelni az adókat. Szembesültem azzal is, hogy egyesek még mindig hibáztatják az RMDSZ-t a válság idején, 2009-ben bevezetett megszorító intézkedésekért. Ez azt jelenti, hogy nem tudtuk elég jól elmagyarázni az embereknek: e megszorítások nélkül Románia ma Görögország helyzetében lenne. Így például ötven százalékot is meghaladó lenne a munkanélküliség a fiatalok körében. Mi sem állunk túlzottan jól ezen a téren, de azért a fiatalok körében csak húsz százalék körüli a munkanélküliség, nem ötvennégy.

Mivel szokta meggyőzni az embereket arról, hogy az EU-hoz tartozni jó dolog?

Ez a helyzettől függ. A door to door kampányban két-három perc szokott általában csak a rendelkezésemre állni. Ebben az időkeretben csak néhány mondat hangzik el. Ha mellettem van a helyi polgármester vagy a választókerülethez tartozó RMDSZ-es képviselő, szenátor, akkor azt szoktam mondani: a polgármester akkor lesz erős, a képviselő akkor tud hatékonyan dolgozni, ha Brüsszelben is van képviselet. Ha vállalkozói fórumon, falugyűlésen

Abban a pillanatban, amikor megkezdődik a Lisszaboni Szerződés felülvizsgálata, ennek összes előírása újra az asztalra kerül, módosítható

vagy rétegtalálkozón vagyok, akkor a hallgatóságomhoz szabom a mondanivalóm, vagy gazdasági témákról, vagy kisebbségi jogokról, vagy az autonómia megvalósításának európai példáiról beszélek. Nyilván, reggeltől estig lehetne sorolni az EU mellett szóló érveket. Ám mindenütt elmondom: a mindennapi életünkre óriási hatással van az Unió.

Befolyásolja-e valamilyen formában a kampányát az, hogy az RMDSZ most kormányon van?

Kaptam ezzel kapcsolatban megjegyzéseket. Nem a kormányra lépést kérdőjelezi meg az emberek, 99 százalékuk az RMDSZ-nek ezt a döntését támogatja. Személyes tapasztalatuk ugyanis, hogy amikor az RMDSZ kormányon van, akkor beindulnak a helyi fejlesztések, és a szimbolikus, közösségi ügyekben is előrelépés történik. Ez a kérdés azonban visszaköszön: „hát a vöröskkel kellett?” Tehát ezen a téren is meg kellene erősíteni az RMDSZ kommunikációját.

S mit tud válaszolni erre a szemrehányó kérdésre?

Azt szoktam mondani a kérdezőknek: gondolkozzanak el azon, hogy van-e állandó politikai szövetségese az RMDSZ-nek Romániában? Ilyenkor az emberek általában bólogatnak, mert világos az, hogy nekünk állandó támogatónk, partnereink a román politikai pártok között nincs. Akivel éppen kormányoztunk, az a közös kormányzás idejére magyarbarát lett, amikor ellenzékbe került, akkor pedig nagy nemzetféltető lett. Ezt az emberek rendszerint megértik, mert egyszerű üzenet. Mi szövetségre szerződünk a román pár-

Visszatérő módon szegeztek nekem szociális jellegű kérdéseket, a föld-támogatások kiutalása körüli bürokráciára panaszkodtak sokan

„A Lisszaboni Szerződés megnyitásával lehetőség adódhat ügyeink előmozdítására”

tokkal, és csak akkor vállalunk közös kormányzást, ha ez a szerződés a magyar közösségnek jó.

*Az RMDSZ és a FUEN által be-
terjesztett európai polgári kezdemé-
nyezést elutasította az Európai Bi-
zottság. Milyen alternatívák vannak a
következő ötéves EP-ciklusban meg-
győzni az EU-t arról, hogy keretsza-
bályozást dolgozzon ki a kisebbségek
védelmére?*

Több cselekvési terület is van e cél eléréséhez. Az egyik a politikai: az Európai Parlamentben újra kell alakítani a következő ciklusban tevékenykedő Kisebbségi Intergroupot. Ennek előkészítését már elkezdtük. Ugyancsak az EP-ben egy határozattervezet elfogadtatására törekszünk az európai kisebbségi kérdésről. Eddig ennek kétszer futottunk neki, először 2008-ban, utána ez év elején, sikertelenül. A másik terület a diplomácia. Itt érdekes az RMDSZ szerepe, mert a diplomácia köztudottan a kormányok apanázsa. A szövetségnek, mint a nemzeti közösség képviselőjének, elsősorban a két ország, Románia és Magyarország kapcsolatának vonatkozásában diplomáciai tevékenységet kell folytatnia, és ezt folytatjuk is. A harmadik terület a civil kezdeményezéseké. Erősíteni szeretnénk szerepünket az Európai Kisebbségek Föderatív Uniójában (FUEN), fenn akarjuk tartani a kisebbségi szolidaritást az Európai Unióban. Tehát különböző eszközök állnak rendelkezésünkre, és ezeket összetetten kell használnunk. Nagyon fontos a mi szempontunkból, hogy lehet, újra megnyílik az uniós alapszerződés vitája a következő ciklusban az Európai Parlamentben. Ennek oka, hogy a Lisszaboni Szerződés nem teszi lehetővé a teljes körű banki unió véghezvitelét és az uniós gazdasági kormányzás véglegesítését. Abban a pillanatban pedig, amikor megnyílik a szerződés felülvizsgálata, ennek összes előírása újra az asztalra kerül, módosítható. Ezáltal újból megnyílik a lehetőség a mi ügyeinket is előmozdítani.

Mit emelne ki elsősorban az elmúlt öt éves európai parlamenti tevékenységéből? Mire büszke?

Nagyon nehéz erre röviden válaszolni. Ugyanolyan büszke vagyok arra, hogy a kisebbségi európai polgári kezdeményezésben alkotói szerepem volt, mint arra, hogy néhány nappal ezelőtt Vajdahunyadon száz ember, azaz teltház volt a város kultúrotthonában, amikor a helyi magyar iskola ötven éves fennállását ünnepeltük, este pedig a vendiák bálban 254-en voltak. Tíz éve nem ünnepelt ennyi magyar együtt Vajdahunyadon.

Mi várható az Európai Unióban a következő időszakban, ha a jobboldal nyer az EP-választásokon és az RMDSZ által is támogatott Jean-Claude Juncker lesz a főbiztos? És mi várható, ha a baloldal nyer?

Az Európai Unió még nem lábalt ki a válságból. Elindult egy felfele ívelő gazdasági pályán, ám ez még nem tartós, hanem törekeny pálya. Ahhoz, hogy tartós legyen, jobboldali pénzügyi és gazdaságpolitikákra van szükség. A baloldali kormányok mindig akkor sikeresek, amikor egy jól működő jobboldali kormány után következnek. A jobboldali gazdaságpolitikák ugyanis képesek értéket teremteni, amit aztán a baloldal visszaoszt a társadalomnak. Ez persze durva megfogalmazás, hiszen az európai jobbközép nagyon hangsúlyos szociális érzékenységgel is rendelkezik. Szociális piacgazdaságot épít, nem híve a „karvalypolitikának”. Személy szerint nem bízom Martin Schulz, a baloldal főbiztosjelöltjének a képességeiben. Hetedik éve ismerem, és nem hinném, hogy a demagógián kívül bármire is képes lenne. Junckert kevésbé ismerem, de bízom abban, hogy annak a politikusnak, aki egy országot, – még ha olyan kis állam, mint Luxemburg – vezetett és az Eurogroupot irányította éppen a válságban, megvan a szükséges víziója arra, hogyan kell kivinni az EU-t a válságból. Az erőviszonyok nagyon szorosak az EP-választásokon. Az már most bizonyos, hogy bármelyik fél is nyeri meg a választásokat, a győztes csak a másik oldallal való kompromisszumok révén tudja majd irányítani az Európai Uniót.

Mit ér a sajtó(nk), ha részben szabad?

Magyarország a 71., Románia a 84. a médiaszabadság világranglistáján a Freedom House múlt évre vonatkozó jelentése szerint. CSEKE PÉTER TAMÁS arra is kíváncsi volt: vajon hányadik helyezést érne el a romániai magyar sajtó ezen a ranglistán?

Két ponttal többet kapott, mint tavaly, így négy helyezéssel előbbre lépve Románia (Botswana-val és a Dominikai Köztársasággal egy szinten) a 84. a médiaszabadság világranglistáján a Freedom House (FH) idei jelentése szerint. A washingtoni székhelyű civil szervezet ezzel a pontszámmal a „részben szabad” kategóriába sorolta be a román sajtó állapotát a médiaszabadság globális helyzetét felmérő, 2013-ra vonatkozó elemzésében. Az FH egy ponttal jobb osztályzatot adott Magyarországnak, mint tavaly és három helyezéssel feljebb, a 71. helyre léptette, szintén a „részben szabad” kategóriába sorolva be a magyar sajtó állapotát (lásd keretes írásunkat).

A Freedom House-szal egy napon – a sajtószabadság világnapján, május 3-án – tette közzé a romániai média állapotáról szóló jelentését a bukaresti székhelyű ActiveWatch Sajtófigyelő Ügynökség is. Vezetője, Mircea Toma kétségbe vonja a washingtoni szervezet adatainak hitelességét. Az Erdélyi Riportnak elmondta: a hazai média helyzete nem javult, ellenkezőleg, súlyosbodott 2013-ban a 2012-es állapotokhoz képest. „Magyarország Románia elé helyezését a médiaszabadság világranglistáján végképp nem értem. A magyar sajtó nehezebb helyzetben van, mint a romániai. A Freedom House értékelési rendszerével szerintem baj van” – jelentette ki Toma, aki egyetért a washingtoni szervezet bírálóival (lásd keretes írásunkat). Szerinte hitelesebb a Riporterek Határok Nélkül nemzetközi szervezet jelentése, amely Romániát a sajtószabadság terén Magyarországgal elé helyezi.

Mircea Toma, az ActiveWatch vezetője

„Több kirívó esete is volt az újságírókra gyakorolt politikai nyomásgyakorlásnak, ám az Országos Audiovizuális Tanács nem tudott gátat szabni a jelenségnek” (Mircea Toma)

Erősödő politikai nyomás Az ActiveWatch vezetője szerint a 2012-es állapotokhoz képest azért rosszabbodott a román sajtó helyzete, mert erősödött a médiaintézményekre – elsősorban a hírtelevíziókra – nehezedő politikai nyomás. „Több kirívó esete is volt az újságírókra gyakorolt politikai nyomásgyakorlásnak, ám az Országos Audiovizuális Tanács nem tudott gátat szabni a jelenségnek” – mondta Toma. Biztatónak nevezte, hogy a múlt évben erősödött a civil társadalom tiltakozása az információk szabad áramlásának hatalom általi korlátozása ellen. Toma a *Mentsük meg Verespatakot* nevű szervezet tevékenységét tartja kiemelendőnek ezen a téren.

A civil médiaszervezet vezetője úgy értékelte: a román sajtó egyre gyakrabban érdekcsoportok szócsöveként működik ahelyett, hogy tájékoztatói szerepét ellátná. Felidézte, hogy a hatóságok erőszakkal próbálták korlátozni a palagáz-ki-termelés és a verespataki bányanyitás elleni tüntetések résztvevőinek véleménynyilvánítási szabadságát, a közszolgálati rádió pedig alkalmazottai szólásszabadságát sértő belső szabályzatot fogadott el.

Mircea Toma felidézte a jelentésnek azon megállapítását, miszerint gazdasági helyzete miatt a román sajtó kiszolgáltatottá vált a nagy hirdetőkkel szemben, s így a közérdek és a szerkesztőségi szabadság gyakran a megrendelők érdekeinek esik áldozatul. Erre szerinte bizonyíték az az „agresszív kampány”, amelyet a ciános technológiájú aranybányászat engedélyezése érdekében folytat a verespataki beruházó.

A romániai sajtó helyzete idén csak rosszabbodni fog az ActiveWatch vezetője szerint. „Két-szeresen választási év van, ezért a 2013-ban tapasztalt negatív jelenségek erősödni fognak. Ez még akkor is igaz, ha az EP-választás kampánya nem annyira kiélezett. Az igazi tét az elnökválasztás lesz, amelynek a kampánya már megkezdődött” – mondta Toma.

A Borboly-ügyre is figyelnek Az ActiveWatch jelentése a romániai magyar sajtó helyzetére nem tér ki, ám a 2013-ban történt hatósági vizsgálatakat felsorakoztató fejezetben említ egy magyar vonatkozású incidenst is. Megállapítja, hogy a Korrupcióellenes Ügyészség (DNA) hatáskörén túllépve, a sajtószabadságot korlátozó módon zaklatta tavaly májusban a Marosvásárhelyi Rádió magyar szerkesztőségének tagjait. Az esetet az ActiveWatch jelentette is a legfőbb ügyésznél és a Legfelső Bírói Tanácsnál (CSM), ám válasz nélkül maradt a panaszuk.

A DNA két ügyésze május 24-én megjelent a rádió székhelyén, és – igazolványuk felmutatása nélkül – információkat kértek az intézmény igazgatónőjétől arról az interjúról, amelyet egy nappal előtte a magyar szerkesztőség munkatársai készítettek a bűnvádi eljárás alatt lévő Hargita megyei tanácselnökkel, Borboly Csabával, az önkormányzati testület csíkszeredai épületében. Az interjút aznap készült sugározni a rádió. Az ügyészek két személyt hallgattak ki:

Rákóczi Kinga riportert (az interjú készítőjét) és Szász Attila főszerkesztő-helyettesét, a magyar szerkesztőség vezetőjét. Elkérték a személyi adataikat, arra hivatkozva, hogy a kihallgatásukról szóló jegyzőkönyvhöz szükségesek, ám ezt a dokumentumot utólag egyikük sem írta alá, mert meg sem mutatták nekik. Azt sem magyarázták el Szásznéknak, hogy milyen minőségükben (tanú, gyanúsított) kerültek a vádhatóság figyelmébe. Ezzel a DNA az ActiveWatch szerint megszegté a büntetőjogi perrendtartás előírásait. Az ügyészek arról faggatták Szász Attiláék, miért készült interjú Borboly Csabával, ki hozta ezt a döntést, milyen kérdések hangzottak el, mikor sugározzák az anyagot. Elkérték a rádiótól az interjú hanganyagának másolatát, amit május 27-én meg is kaptak.

A vádhatóság embereit az interjú elkészítésének helyszíne is érdekelte. A beszélgetés Hargita Megye Tanácsának stúdiójában zajlott. Arról is faggatóztak, hogyan jutott be a riportert az önkormányzat épületébe, s milyen szerződés alapján használhatta a rádió ezt a stúdiót. Az ActiveWatch megállapította: az ügyészek eljárása megfélemlítő hatású, korlátozza a sajtószabadságot és az újságírók öncenzúrájához vezet.

A civil szervezet tavaly a DNA sajtóirodájához fordult a történetekkel

Rác Éva (balra)
a MÚRE múlt
heti tatragi
találkozóján

FOTÓ: SZÜCS LÁSZLÓ

„Hogy van-e szerkesztői függetlenség az erdélyi magyar sajtóban? Meggyőződésem, hogy a helyzet ebből a szempontból sem rosszabb, mint a többségié” (Rác Éva)

kapcsolatban. Válaszában a vádhatóság azzal védekezett, hogy a sajtósok szakmai tevékenysége nem képezte kihallgatás tárgyát. Magyarázatuk szerint az ügyészeket az érdekelte, betartotta-e Borboly Csaba a szabadrálra helyezésének feltételeit. Ezek közé tartozik az is, hogy nem veheti fel a kapcsolatot bűnvádi ügye tanúival és nem gyakorolhatja tanácselőki hatásköreit. Az ActiveWatch nem tartja kielégítőnek az ügyészség választát. „A DNA más módszereket is választhatott volna Borboly esetleges törvényszegéseinek kivizsgálására. Például kihallgatják a megyei

tanács alkalmazottait, ellenőrzik a térfelügyelő kamerák felvételeit. Így elkerülhették volna, hogy munkájuk a politikai rendőrség tevékenységére emlékeztessen” – mondta Mircea Toma.

Éves összegzésében az ActiveWatch felidézte a szatmárnémeti magyar diákok meghurcolását is, akik hangoskodással és színes papírlapokból rögtönzött piros-fehér-zöld zászló kitűzésével zavarták meg a román fejedelemségek (Moldva és Havasalföld) egyesülésének évfordulós ünnepségét. Az Active Watch úgy vélte: a nem román zászló kitűzése a szabad véleménynyilvánítás kategóriájába tartozik, ugyanúgy, mint az a hasonló eset, amikor egy székellyöldi román diáklány tavaly román nemzeti színű hajpántot viselt a magyar nemzeti ünnepen. Akkor az Országos Diszkriminációellenes Tanács azért rótt ki 400 lejes bírságot az osztályfőnökre, mert „hatalmával visszaélve” eltávolította a hajpántot.

Rác Éva: egy szinten a románokkal Az Erdélyi Riport arra is kíváncsi volt, hogy ha Magyarország a 71., Románia pedig a 84. a sajtószabadság világranglistáján, akkor hanyadik helyére tenné az erdélyi magyar sajtót a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének (MÚRE) jelenlegi és egyik volt elnöke?

„A romániai magyar sajtó olyan, amilyennek mi teremtjük magunknak. Nem élünk zárványként, saját környezetben, csak magunk diktál-

Magyarország három helyet javított

A Freedom House jelentése szerint Magyarország a világranglista 71. helyén áll 35 ponttal. Magyarország a tavalyi jelentésben a 74. helyen állt és 36 pontot kapott. A FH szerint súlyosak azok az aggodalmak, hogy a 2010 óta végbement átfogó magyarországi törvényi és szabályozási változások negatív hatással vannak a média szabadságára. Pozitív fejlemény, hogy a Fidesszel szemben kritikus Klubrádió fő frekvenciáját, több hosszabb bírósági csata után, 2013-ban helyreállították. Magyarország esetében 2009 és 2013 között nettó 12 pontos visszaesés történt, az FH két éve, a 2011-es adatok alapján minősítette le a magyar sajtóviszonyokat a „szabadból” a „részben szabad” kategóriába. A legnagyobb, nettó 17 pontos hanyatlást ebben az ötéves időszakban az FH Görögországnál, a legnagyobb javulást pedig Líbiánál és Tunéziánál állapította meg, egyaránt 32-32 pontosat. A jelentés szerint a globális sajtószabadság egy évtizede nem látott szintre esett vissza. A hanyatlást részben a több közel-keleti államban, köztük Egyiptomban és Jordániában végbement jelentős regresszió, a Törökországban, Ukrajnában és néhány kelet-afrikai országban történt észrevehető kudarcok, valamint az Egyesült Államok viszonylag nyitott médiakörnyezetében végbement romlás okozták.

A legszabadabb sajtójú országnak 2013-ban a FH Svédországot, Norvégiát és Hollandiát nevezte meg, egyaránt 10-10 ponttal. Magyarország a 71. helyen áll 35 ponttal, ugyanennyit kapott Kelet-Timor. A 197 országból és területből álló mezőny sereghajtója Fehéroroszország (93 pont), Eritrea (94), Üzbegisztán (95), Türkmenisztán (95) és Észak-Korea (97). A jelentés szerint a világlakosságának 14 százaléka él olyan országban, vagy területen amelynek a sajtója „szabad”

► ta szabályok között” – válaszolta kérdésünkre Rácz Éva. A MÚRE elnöke, aki a közrádió kolozsvári stúdiójában dolgozik, a Freedom House metodológiáját véve alapul

Élő műsor az Antena 3 hírtelevízió stúdiójában. Befolyás alatt

a romániai magyar sajtó értékeléséhez ugyanarra a három kategóriára osztotta az indikátorokat: a média működésének törvényes kerete, politikai, illetve gazdasági környezete.

Rácz Éva megállapította: a törvényes keret vizsgálatában elért pontszám ugyanaz, mint a romániai román sajtóé (12 pont), hiszen azonos országban ugyanazon törvények

Független-e a Freedom House?

A Wendell Wilkie és Eleanor Roosevelt által alapított Freedom House 1941-től, 73 éve működik. Magát pártfüggetlen, a demokráciát és a szabadságot támogató szervezetként határozza meg. A második világháború óta megszólalt a közép-amerikai, a chilei diktatúrák, a dél-afrikai apartheid, a prágai tavasz, az afganisztáni szovjet jelenlét, a boszniai és ruandai genocídiumok ügyében. Állást foglalt a kubai, burmai, kínai és iraki emberjogi ügyekben, az 1950-es, 1960-as amerikai polgárjogi mozgalmakat illetően, a nyolcvanas években támogatta a lengyelországi Szolidaritás mozgalmat is.

Mindezzel együtt működését szociológusok, médiaszakértők sora kifogásolta, kétségbe vonták pártfüggetlenségét, és azzal vádolták, hogy tulajdonképpen az amerikai kormányzati érdekeket képviseli. A legtöbbet idézett kritika Edward S. Herman és Noam Chomsky *Manufacturing Consent* című könyve. A szerzőpáros „propagandaeszköznek” és a nemzetközi jobboldali erők kiszolgálójának nevezi a Freedom House-t. Élesen elmarasztalták a szervezetet azért, mert az 1979-es Dél-Rodéziában (a mai Zimbabwe) szervezett választásokat, amelyet a fajüldöző Ian Smith kormánya írt ki, tisztának minősítette.

A jogvédő szervezetet elmarasztalták a módszertan miatt is, amely alapján értékeli egy-egy adott országban a szabadságjogok érvényesülését. A kritériumok alapjait a kritikusok (Mainwaring, Brink, Perez-Linanhe) a baloldali politikai gyakorlattal szemben elfogultnak, kulturálisan előítéletesnek nevez-

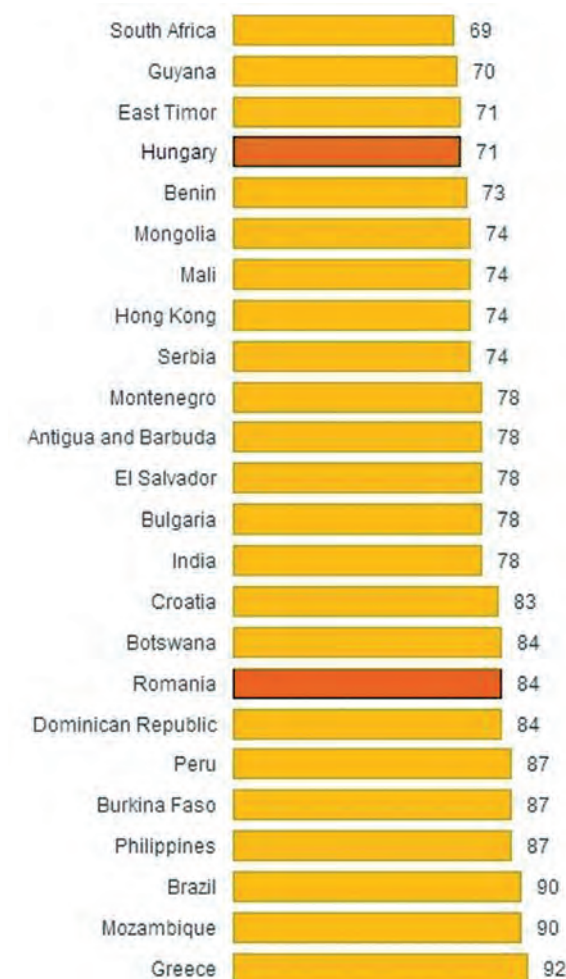

ték. Felhívták a figyelmet arra, hogy az éves minősítések közötti különbségek gyakran abból adódnak, hogy változik az értékelés kritériumrendszere, és nem abból, hogy a szervezet tényleg követné az adott térségben zajló valós folyamatokat. A FH minősítési módszere az egyes országok esetében 23 metodológiai kérdésre és 109 mutatóra terjed ki, a jogi, a politikai és a gazdasági környezettel kapcsolatosan. Minél rosszabb valahol a sajtószabadság helyzete, annál magasabb a kapott pontszám. Az országokat 0-tól 30 pontig a „szabad”, 31-től 60-ig a „részben szabad”, 61-től 100-ig pedig a „nem szabad” kategóriába sorolják.

vonatkoznak a román és a kisebbségi, magyar nyelvű sajtóra egyaránt, nincs sem alkotmányos, sem más törvényben megszabott szigorítás a kisebbségre vonatkozóan. Sőt – tette hozzá – a közszolgálati televízió és rádió törvénye garantálja a kisebbségek nyelvén készülő műsorok készítését és sugárzását. Így ugyanazok a szabályozások érvényesek a magyar sajtóra, mint a románra, az újságírók ugyanannyira szabadon végezhetik munkájukat, akár románok, akár magyarok. „A harcos, tényfeltáró munkák nem emiatt hiányoznak jobban a hazai magyar sajtóból, mint a románból” – jegyezte meg a MÚRE-elnök.

Rácz szerint a politikai környezetet tekintve a romániai magyar sajtó helyzete részben azonos a románéval. Emlékeztetett arra, hogy az információhoz való hozzáférés nem nyelv-, legfennebb nyelvismertet-függő. „Hogy van-e (az elemzés szerint ugyanezt tartozó) szerkesztői függetlenség az erdélyi magyar sajtóban? Meggyőződésem, hogy a helyzet ebből a szempontból sem rosszabb, mint a többségié. Igaz, nem láthatok egyetlen szerkesztő lelkébe sem (a magamén kívül), hogy vajon amikor összeállítanak egy műsort vagy lapszámot, amikor a hírfuxust frissítik, vajon a politikai nyomás vagy a saját érdeklődés és igényesség dönt-e. De ez megint nem kisebbség- vagy nyelvfüggő” – fogalmazott a szakmai szervet vezetője, aki a magyar sajtó politikai környezetét ezért 15 ponttal osztályozta, ugyanúgy, mint a Freedom House a román sajtót.

Rácz Éva az erdélyi magyar sajtó gazdasági környezetéről elmondta: az állami tulajdonú médiainstítúciók anyagi helyzetéről ugyanazok a rossz hírek érkeznek, mint a román nyelven közlő intézményekről. Szerinte a magánvállalkozások közül egyesek tagadhatatlanul erősen kötődnek politikai érdekcsoportokhoz, netán (közismerten) politikus kezében vannak, illetve (hazai vagy magyarországi) politikai párt támogatásával működnek. „Ebben sincs újdonság” – jegyezte meg. A médiakoncentrációt tekintve Rácz szerint az erdélyi magyar prérin nem alakultak ki akkora médiabirodalmak, mint Bukarestben, de ez nem a törvényes

A részben szabad sajtójú államok

„A politikai farkasvakság, a valamely politikai székértábornak való megfelelési kényszer nem jellemzi annyira az erdélyi magyar újságírókat (Ambrus Attila)”. A részben szabad sajtójú államok

lehetőségektől, inkább a médiavállalkozók anyagi lehetőségeitől függ. „Magyarul: kevesebb az erdélyi magyar vállalkozó, aki a médiában akkora lehetőséget lát, mint a többségben a román társai, illetve, kevesebb az erdélyi magyar politikus, aki képes akkora sajtóbirodalmat kialakítani saját kezében, mint a bukaresti mogulok. Pedig a médiavállalkozás beindításának költségei és esetleges akadályai ugyanazok bármilyen nyelven – most tekintsünk el a kisebbségi tévéműsorok kötelező feliratozásának költségeitől” – magyarázta. Ugyanakkor úgy véli: a szintén a gazdasági kategóriába tartozó korrupció és a megvesztegetés nem nagyobb az erdélyi magyar sajtóban. „A sajtómunkások megélhetéséről már nem merem ugyanezt kijelenteni: meggyőződésem ugyanis, hogy az imént felsoroltak miatt, az erdélyi magyar újságíró nem ugyanannyit keres, mint román kollégái, jövedelme különösen a bukaresti hírgyárakban felvett fizetésektől ma-

rad el jelentősen” – jelentette ki a MÚRE elnöke. Emlékeztetett arra, hogy 14 pontot ért el Románia a Freedom House jelentésében ebben a kategóriában, és ezt legfennebb csak emelné, nem csökkentené, az előbbi indoklás miatt.

Összegzésében Rácz Éva úgy fogalmazott: a pontszámokat összeadva nem gondolja úgy, hogy a romániai magyar sajtó előkelőbb helyre lépne a rangsorban, mint a román nyelvű. „Nem segít rajta sem az új Büntetőtörvénykönyv, sem a csatornák diverzifikálódása és megszámlálhatatlanná sokasodása, sem a magyarországi tőkeinfúzió. Nekünk kell rajta segítenünk, azzal, hogy médiafogyasztóként a minőséget, a kiegyensúlyozottságot választjuk, hogy tudatosan viszonyulunk a befolyásolás szándékához, hogy meg tudjuk különböztetni az értéket a cícomától. Ezen a piacon is segít a lassan elfeledett józan paraszti ész: meg kell vakargatni a felszínt, és ha lejön a máz, akkor, bármilyen szépen csillog, biztosan nem lesz tartós az edényünk” – mondta a MÚRE elnöke.

Gazdasági, terjesztési tényezők

A magyar újságíró-szervezet korábbi vezetője, Ambrus Attila, aki a *Brassói Lapok* főszerkesztője, a román média elé, 83. helyre sorolná a világranglistán a romániai magyar sajtót. Szerinte ugyanis a politikai, gazdasági körök befolyásolása kevésbé érződik a tartalmán, irányultságán. „A 83. helyre rangsorolnám, ha nem tekintenék fennebb, a magyarországi média helyezésére. Ám így már az anyaországi magyar sajtó elé kell pozicionálnom, hiszen a politikai farkasvakság, a valamely politikai székértábornak való megfelelési kényszer nem jellemzi annyira az erdélyi magyar újságírókat” – jelentette ki Ambrus, aki szerint az erdélyi magyar sajtó szabadságát a gazdasági tényezők, a terjesztés szabadságának állami akadályoztatása (a posta tevékenységének folyamatos beszűkítése) korlátozza.

(Jövő heti számunkban a témával kapcsolatban Wisinger István szociológus, újságíró, televíziós műsorvezető-röport, médiakutató írását olvashatják.)

Furcsa verseny a szatmári kettős körzetben

Időközi parlamenti választást tartanak Romániában május 25-én, az európai parlamenti voksolás napján. A Szatmár megyei RMDSZ a 2-es képviselői körzetből fiatal politikust küldene a bukaresti törvényhozásba, a jelölt a korábban újságíróként tevékenykedő NAGY SZABOLCS, akit KUSTÁN MAGYARI ATTILA kérdezett esélyekről, kampányról, a szatmári magyar képviselet gyengüléséről.

Hogyan történt a jelölése? Kerültek-e szóba más nevek is a Szatmár megyei RMDSZ-ben?

A Szövetségi Állandó Tanács, mivel időközi választásokra készülünk, a döntési jogot az Állandó Bizottságra ruházta át, amely kiválasztotta a jelöltet – reméljük, hogy jó döntést hoztak.

Hogyan csöppent a médiából a politikába?

Újságíró voltam sok éven keresztül: dolgoztam a Román Televízió kolozsvári magyar adásánál, utána a Szatmári Friss Újságnak voltam főszerkesztő-helyettese. 2007-től dolgoztam Csehi Árpád akkori megyei RMDSZ-elnökkel, a Megyei Tanács elnökével mandátuma végéig, illetve a Szövetség megyei sajtósóvívőjeként, valamint szervezési ügyekért felelős koordinátorként. Most Riedl Rudolf megyei tanácsi alelnök kabinetjében dolgozom, időközben a megyei RMDSZ ügyvezető elnöke is lettem.

A sajtóban töltött éveit alatt gondolt arra, hogy politikus lesz? Mi az a plusz, amit gyakorolt szakmája adhat a képviselői munkához?

Újságíróként is mindig a közélet érdekelt, a városi, megyei önkormányzat volt a szakterületem, és elég aktívan foglalkoztam ezekkel a témákkal. Valószínűleg az ott szerzett információk vagy tapasztalatok

Nagy Szabolcsot segítheti újságírói múltja a választókkal folytatott eredményesebb kommunikációban

alapján merült fel az az elképzelés az RMDSZ csapata részéről, hogy ezt kamatoztassam a szervezetem belül. Konkrét terveim ugyan nem voltak a politikusi pályával kapcsolatban, igyekeztem tájékoztatni az embereket a megye és a város ügyeiről, amikor pedig jött egy lehetőség, hogy aktívabban részt vegyek a folyamatokban, elvállaltam. A sajtóval való kapcsolatom talán zökkenőmentesebb lesz, mint egy olyan politikus esetében, aki nem dolgozott együtt a médiával, jobban tudom, mi az, amire valóban kíváncsiak az emberek, ami konkrétan érdekelheti őket, amire érdemes felhívni a figyelmüket. Bizonyos fokú ismertségre is szert tettem mind az adminisztráció, mind a politikum, a helyi önkormányzatok szintjén, ez a kapcsolati tőke későbbi munkában is megkönnyítette a dolgom.

Hogyan zajlott eddigi kampányja? Mi a fő üzenete?

Mivel európai parlamenti választások zajlanak május 25-én, és az RMDSZ listáján is – igaz, csak a 22. helyen – jelen vagyok, az EP-választások szervezésében részt vettem jelöltként, megyei kampánykoordinátorként. A körzethez tartozó településeken szinte minden

önkormányzati vezetővel sikerült megbeszelnünk a fontos feladatokat, feltérképezni, illetve inkább aktualizálni a problémákat. Nem mondhatni, hogy a Szatmár megyei RMDSZ legismertebb személyisége vagyok, ezért olyan emberekkel igyekeztem megismerkedni, akik eddig nem tudhattak rólam, megnéztük ugyanakkor, hogy a körzetben lakó magyarok hogyan viszonyulnak ahhoz az esélyhez, hogy végre először magyar képviselőjük lehet.

Mit tapasztalt, melyek a legnagyobb gondjai a 2-es számú képviselői választókerületben élőknek?

A választókerület egyik fele Szatmárnémetiben van, a másik pedig vidéken. A városban élők gondjai többnyire abból adódnak, hogy a 2012-es fejlesztések befejezésén vagy folytatásán túl a városvezetés nem indított semmi újat, az apró gond rengeteg, ami jobbára az infrastruktúrához kötődik. Ami a megyét illeti, minden településnek specifikus panaszai vannak: sok projekt indult el az előző mandátum végéig, amely a térségnek a nyugodt fejlesztését próbálta előkészíteni, legyen szó víz- és csatornahálózatok kiépítéséről, amelyeket korábban az RMDSZ kezdeményezett, készített el, illetve szerzett rá finanszírozást. Próbáljuk ezeket a projekteket leporolni, újra elővenni, hogy a megyei és városi vezetés folytassa a munkát.

Milyenek a körzetében az etnikai arányok? Számít-e román szavazatokra is?

A körzetben harminc százalék alatti a magyarság aránya, a többségi nemzet képviselői tehát jelentős előnyben vannak, ezért is nehéz itt nyernünk. Most szerencsére időközi választás van, nem aktuális a mandátumok országos újraleosztási rendszere, ez pedig reményt ad arra, hogy győzzünk. 2008-ban már sikerült a

A román pártok pedig szinte kizárólag arra összpontosítanak, hogy a magyarok ellen kell összefogni

legtöbb szavazatot elnyernünk, de az újraelosztás miatt az akkor második helyen szereplő demokrata-liberális induló lett az első. Román szavazatokra is számíthatok, hiszen Szatmár megyében sok a vegyes házasság, a román pártok pedig szinte kizárólag arra összpontosítanak, hogy a magyarok ellen kell összefogni. Ez a felelőtlen magatartás szerintem még vissza is üthet. Ugyanakkor, mióta elvesztettük a megye és a megyeszékhely vezetését, sok román viszsza-jelzés érkezett, amelyben viszszaírják az RMDSZ-es fejlesztési periódust, tehát van remény.

Hogyan befolyásolja az esélyeit, hogy a liberális Ovidiu Silaghi váratlanul szociáldemokrata színekben indul a baloldali kormánypártok támogatásával, miközben – mivel a PNL-nek már nem volt ideje új jelöltet állítani – megkaphatja a liberálisok szavazatait is?

Nehéz ezt pontosan megjósolni, első hallásra a román pártok és választók számára volt meglepő Silaghi 180 fokos fordulata. Róla azt kell tudni, hogy 2012-ben megnyerte ezt a körzetet, aztán tavaly szeptemberben Brüsszelbe ment, ahová a liberálisok listáján ezúttal nem kapott befutó helyet. Most újra megpróbálkozik azzal, hogy visszamenjen Bukarestbe, de hogy mennyire értékeli pozitívan ezt a fajta tevékenységet a szavazói, azt szerintem még ő sem tudja pontosan megítélni. Egy biztos: a liberálisok és a szociáldemokraták közt is vannak olyanok, akik fenntartásokkal tekintenek erre a helyzetre – a liberálisok nem nagyon

tudják, hogy miként szavazzanak a szociáldemokratákra, míg a magukat a megyében legerősebbnek nevező PSD-sek azon gondolkodhatnak, miért nem tudtak saját jelöltet állítani.

Nem lát abban ellentmondást, hogy az RMDSZ együtt kormányoz Victor Pontával, a miniszterelnök pedig bevallotta az RMDSZ jelöltjének legyőzésével indokolja Silaghi átcsábítását?

Kelemen Hunor szövetségi elnök is jelezte a napokban, hogy a kampányban sok butaság elhangzik, amit később megbánnak a felek, ez pedig valószínűleg tipikusan ilyen eset. Szerintem lesznek egyeztetések Bukarestben arról, hogy a magyar képviselő felszámolására törekvő üzenet milyen következményekkel jár majd.

A választásokon lesz még egy érdekes ellenfele, Dan Diaconescu, az azonos nevű párt elnöke. Van-e esélye neki Szatmár megyében?

A jelöltállítás előtti 48 órában történt ez a gyors váltás, hogy a semmiből egyszer csak feltűnt ez az úriember Olténiából. Állítása szerint neki nagyon megtetszett a szatmáriak hozzáállása, és ez valószínű is, hiszen a város jelenlegi polgármestere is olténiai gyökerekkel rendelkezik, de hogy Diaconescu mekkora eséllyel indul, szerintem a kampányától függ. Nagyon remélem azt, hogy nem fog egy specifikus déli kampányhangulatot kelteni, azaz teljesen elszabadult, felelőtlen ígéretek tenni.

Az utóbbi időben ismét elmozdultunk a normalitás felé, újra magyar alprefektusa van Szatmár megyének, ennek pedig érezhetőek az első pozitív hatásai

A választások előtt történt egy kínos baki: technikai okokból az Ön neve mellett a szavazócédulán nem jelenik meg az RMDSZ jelvénye, a tulipán. Hogyan befolyásolja ez az esélyeit?

Annyit tudok, hogy a kampánystábnak volt egy mulasztása, a törvényes határidőn belül nem tették meg a szükséges lépéseket ahhoz, hogy a tulipán megjelenhessen a szavazólapon. Ez mindenképpen gond, de azt hiszem, hogy ha humorosan fogjuk fel a helyzetet, azt is mondhatjuk, hogy amikor emberek pártokat váltanak, amikor Olténiából ejtőernyőznek be jelöltet a megyébe, én pedig az egyedüli magyar jelölt vagyok, akkor talán még jól is jöhet, hogy nem lesz visszatartó tényező az RMDSZ logója.

Szatmár megye korábban arról volt ismert, hogy a magyarok felülreprezentáltak voltak az önkormányzatokban. A megyének RMDSZ-es tanácselnöke, a megyeszékhelynek RMDSZ-es polgármestere volt. Mi történt, hogy megszűnt ez az állapot?

A 2012-es helyhatósági választásokon az USL-s pártkoalíció egyik fő üzenete az volt, hogy ki a magyarokkal az adminisztrációból – amit az ortodox pópáktól kezdve a helyi sajtóorgánumban mindenhol hangoztattak –, egy ilyen közhangulat pedig választási vereségünkhöz vezetett a megyében, illetve a városban. Ezt a helyzetet fenn akarták tartani, mondhatni konzekvensek akartak lenni a korábbi kijelentéseikhez, ezért igyekeztek minden magyar intézményvezetőtől is megszabadulni. Ne feledjük azonban, hogy az akkori választásokon az RMDSZ tíz százalékkal több szavazatot kapott, mint négy évvel korábban, tehát sokan elismerték az akkori tisztségviselők munkáját. Még a román vezetők is pozitívan nyilatkoztak a kampányig, amikor is elkapta őket a hév, és a gyűlölet hangja volt a jellemző egészen az RMDSZ tavaszi kormányra kerüléséig. Az utóbbi időben ismét elmozdultunk a normalitás felé, újra magyar alprefektusa van Szatmár megyének, ennek pedig érezhetőek az első pozitív hatásai.

Ajtótól-ajtóig kampány Szatmár megyében
Winkler Gyula társaságában

Húsz év, ezerötszáz szavalat

Két évtized munkájának értéke nehezen megfogható, főleg ha versekben próbáljuk megadni. De ezerötszáz elmondott vers bizonyára valami. Az idén húszéves borosjenői Horváth Béla szavalóverseny ennyinél tart. Tasnádi-Sáhy Péter írása.

„A múltbéli hozamok nem jelentenek garanciát a jövőbeni hozamokra nézve” – jegyzi meg mindig apró betűvel a befektetési ajánlatokban, és ez a tétel Borosjenő (Ineu) esetében a történelemre is igaz. A mai látogató nehezen tudja elhinni, hogy a település az ókortól kezdve micsoda idők tanúja volt. A rómaiak a Körös-völgy kulcsának tekintették, Marcus Aurelius várat építtetett ide, időszámításunk első századaiban gótok, hunok, avarok verekedtek érte. A XIV. században Zaránd megye székhelye lett, és mivel az 1626-os gyulafehérvári országgyűlés a szomszéd megyét is ehhez csatolta, a ma sokkal nagyobb jelentőséggel bíró Arad, több mint száz éven keresztül, Borosjenőhöz tartozott. 1849. augusztus 21-én itt tette le a fegyvert Vécsey Károly serege, egy másik vértanú, Leiningen-Westerburg Károly pedig 1974-es újratemetéséig a város katolikus templomában nyugodott. Ha a történelmi tényeknél tartunk, azt sem szabad elhallgatni, hogy már 1910-ben is a lakosság hozzávetőleg kétharmada románajkú volt, és ez az arány 1992-re 85 százalékra nőtt, 2011-re pedig valamivel 90 fölé. A tendencia magyar szempontból, történelmi távlatokból nézve, egyértelműnek tűnik. (A maradék tíz százalék ma mintegy 7-800 főnyi magyart jelent.) Ahősök egy része – jellemzően ők kerülnek a kánonokba – igenis számol a trendekkel, másik típusuk viszont magasról ignorálja őket. Nem érdekli, hogy győzhet-e, nem vív háborút senki ellen és semmi mellett, csak cselekszik, ahogy helyesnek tartja.

Kinőtt termek Dr. Vajda Sándor főorvos és neje, Katalin, azt hiszem, az utóbbi csoportba tartoznak. Ők voltak azok, akik 1994-

Az első versenyen a hallgatóság egyik tagja, fellelkesülve a magyar verseken, felajánlotta nyereményként a karóráját

Dr. Vajda Sándor (jobbra) Ioan Alb alpolgármester társaságában

ben megálmodták Borosjenő és környékének fiataljai számára a városban született, néhai színész-rendezőről elnevezett Horváth Béla szavalóversenyt, és részben állandó, részben cserélődő támogatói háttérrel ők azok is, akik gondoskodnak róla, hogy minden évben újra és újra megrendezésre kerüljön. Idén, május 3-án, huszadik alkalommal jártak sikerrel, ami már

önmagában is becsülendő teljesítmény. Szerencsére Vajda doktor ünnepi köszöntőjében a hosszan sorolt nevek és szervezetek közül a mostanra hagyománnyá vált rendezvény története is kibogarászható. Az első versenyre, amit a református parókián tartottak, 16-an jelentkeztek. Mint a főorvos úr elmondja, anekdota is kötődik a jeles eseményhez: a hallgatóság egyik tagja, fellelkesülve a magyar verseken, felajánlotta nyereményként a karóráját. Aztán a szavalóverseny hamar fejlődésnek indult, a parókiáról át kellett költözni a helyi tanács kistermébe, ahová már az egész régióból érkeztek versenyezni vágyó diákok. A gyerekek mind jobban megszokták a megmérettetés és a találkozás lehetőségét, mint Vajda Sándor kiemeli, mindehhez olyan tanítókra, óvónénikre és önkéntesekre is szükség volt, akik vállalták a gyerekek tanítását, felkészítését. Bizonyára nekik is köszönhetően, évek múltával a tanács kisterme is szűkösnek bizonyult, így a rendezvény elérkezett a jelenlegi,

most már bevettnek számító helyszínre, a Kultúrház dísztermébe. A fénykor a magyarországi székhelyű Erdélyi Szórvány Magyarságért Egyesületével (ESZME) folytatott 10 éves együttműködés időszakára tehető, mint Vajda doktor elmondja, legfőképpen a válság által azóta elsodort szervezet elnök-asszonyának, az ünnepi alkalomra visszalátogató Jilling Erikának köszönhetően, aki áldozatos munkával ez idő alatt a jutalomkönyvek mellé a nyertesek magyarországi táboroztatásáról is gondoskodott. Több mint 100 gyerek vett részt eme boldog tíz év alatt magyarországi kiránduláson, tölthetett egy-egy hetet versmondó táborban. Volt olyan alkalom, hogy 120 versenyzőt kellett meghallgatni az immáron 15 éve Brauch Magda tanárnő által vezetett zsűrinek. Pénzgyűjtés végett több hangversenyt is szerveztek, először 2003-ban, Nagyváradon a Református Püspöki Palotában, Pitti Katalin énekesnő és Ács János zongoraművész részvételével, majd 2005-ben a Budapest Fasori Evangélikus Gyülekezet adott helyt egy adománygyűjtő koncertnek, ahol Tőkés László hirdetett ígét, valamint Kukely Júlia énekelt. 2006-ban megismételték ugyanott, ekkor Tempfli József váradai katolikus püspök volt jelen. 2009-től, az ESZME megszűntével, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat segített két éven keresztül, gyerekek táboroztatásában.

Életet lehel az identitásba Az évek során segített még a Nemzetpolitikai Államtitkárság az anyaországból, Az aradi Szabadságsszobor Alapítvány, a katolikus, illetve a református egyház, a *Nyugati Jelen*, a *Heti Új Szó*, az EMKE és természetesen a Communitas Alapítvány, valamint az Arad megyei RMDSZ is, de a lista így sem teljes. A támogatók sora hosszú és sokszínű, hatalmas érdem egy rendezvény mögé állítani ennyiféle, sokszor egymással nem éppen baráti viszonyt ápoló embert és szervezetet. A siker kulcsa feltehetően Vajda doktor első pillantásra feltűnő szelídségében rejlik. Nehéz elképzelni, hogy valaha követelőzőt volna, inkább csak kért, aztán pedig, mint ahogy most is összegez-

A szavalóverseny az anyanyelv megőrzéséről szól – szórványban hangsúlyosan

Kérdés, hogy biztos és hasznos támogatás, illetve látható utánpótlás nélkül meddig áll, amit felépítettek

Készülnek az ajándékcsoomagok a szavalók jutalmazására

A SZERZŐ FELVÉTELEI

ve, hálasan köszönte a támogatást, tekintet nélkül arra, hogy milyen mértékű volt és lehetőség, avagy érdek híján maradt-e el az idők során. Sokan bizonyára Bognár Levente, Arad megyei RMDSZ elnök köszöntő beszédében elhangzott okfejtését magukénak vallva segítettek: a szavalóverseny az anyanyelv megőrzéséről szól, az pedig elengedhetetlen az identitás megtartásához. Szép és nemes gondolat, de – akár a mostani ünnepi alkalommal elhangzott szavalatokat hallgatva, vagy a szavalóverseny elmúlt húsz éves történetét nézve – csak feltételekkel igaz. Hisz legnagyobb érdemként a főszervező is azt emeli ki, hogy az eltelt két évtized alatt számos barátság kötö-

tett, a fiatalok számon tartják egymást, és ami szintén nagyon fontos, magyarul szólnak egymáshoz. Ez viszont – teszem már én hozzá – nem történhetett meg évente egy délután alatt, kellett a közös felkészülés, illetve a táborok alatt együtt töltött idő, ami motivációként sem volt utolsó a versenyszellem növelésében, illetve életet lehel a nehezen megfogható, de gyakran hangoztatott identitásba.

Mondanivaló és szavalat Mind ezt jól példázza, hogy idén, gondolom részben a nagyobb nyereség híján, a rekordlétszámot még csak megközelíteni sem sikerült, 42 versmondó jelentkezett a régióból, mondjuk, ami biztató, a korskála kisiskolástól a maturanduszig terjedt. Többükön, főleg a fakultatív oktatásban résztvevőkön hallatszott, hogy messze nem anyanyelvüként beszélnek a magyart. Érdekes módon éppen ők jelentkeztek olyan versekkel, amelyek a 21. századi élő közösség mai fiataljainak kézenfekvő mondanivalóval bírnak. Elhangzott Roald Dahl *Tanács a televíziózással kapcsolatban* című verse Varró Dániel fordításában (inkább olvass, ne tévézz!), Rónai György *Mondd, szereted az állatokat?* című költeménye (arról szól, hogy miért kell szeretni őket) illetve a szintén kortárs Muhi János: *Mesélj apu-já*, amely olyan kérdéseket sorol, amiket akár sok szavaló is megfogalmazhatna. A többiek jöttek a megszokottal: vagy húsz Kányádi-vers, megszakítva néhány *Arany Lacinak*-kal, megspékelve a hazaszeretetről egyértelmű utasításokat adó Wass Alberttel és Pósa Lajossal. Produktív beszélgetésekhez, vitákhoz nem a legmegfelelőbb táptalaj. Vajda doktor és neje természetesen minderről nem tehetnek, ők megcselekedték húsz év alatt a tőlük telhetőt és feltehetően annak többszörösét is, ezt az ez idő alatt elhangzott 1500 szavalat igencsak erős érvként támasztja alá. Kérdés, hogy biztos és hasznos támogatás, illetve látható utánpótlás nélkül meddig áll, amit felépítettek. Pedig kár lenne veszni hagyni ezt a húsz évet: nem elhanyagolható tőke, ügyesen be lehetne fektetni némi jövőbeni hozam reményében.

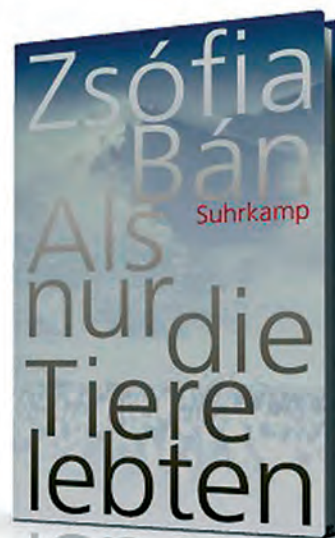
Nézd, amit nem látsz

Két éve jelent meg Bán Zsófia *Amikor még csak az állatok éltek* című elbeszéléskötete magyarul, idén a Lipcsei Könyvvásáron mutatták be németül (Terézia Mora fordításában), májusban pedig már felkerült a Südwestrundfunk (SWR) német közszolgálati rádió listájára. Ez az egyik legrangosabb válogatás Németországban. Mi a magyarázata ennek a figyelemnek? A téma, és a prózatechnika egyaránt, és még valami, nevezzük a másnak.

A téma nagyon közép-kelet európai, sokszor sokféleképpen megírt családtörténet (azaz mindaz, ami a szétesett, szétszakított családok történetéből rekonstruálható). Háborúk, halálok, menekülések, remények, csalódások, kudarcok és újrakezdések. A magánéletek közé közép-kelet európai ismert (vagy ismertnek vélt) életek ékelődnek, metaforaként, jelként, (elrettentő) példaként. Wilhelm Conrad Röntgen, Rosa Luxemburg és Karády Katalin életének, halálának egy-egy epizódja előtt és után születések, halálok, családi békék és békétlenségek. Mindezek pedig egy-egy képhez (leírt, sőt a szöveg közé illesztett illusztrációként közölt fotóhoz) kötődnek, azokból bomlanak ki.

A próza-technikát pedig a képek leírhatósága (leírhatatlansága), megfajthatósága (megfajthatatlansága), struktúrája adja. Minden képnek van kerete, számtalan kérdés kötődik ahhoz, mi látszik a kereten belül, és mi nem látszik a kereten kívül. Miért éppen a rögzített pillanat? És mi történhetett a nem rögzített pillanatokban, a kép készítése előtt és után? A térben és időben töredékes információk szövődnek össze, vagy éppen ágaznak el történetről történetre, és az olvasó (akinek vélhetően szintén vannak családi fotói, emlékeket, múltmorzsákat őrző fiókjai, hagyatéka) ennek a könyvnek a lapjait is olvasva gyakorolhatja, mit jelent az emlékezés, az értelmezés, a megőrzés, és milyen a felelőssége a tudni nem akarásnak, vagy felejtésnek.

Körülbelül így működik a könyv, az a bizonyos „más” pedig, amely magyarázata lehet a rá irányuló fi-

Az olvasó ennek a könyvnek a lapjait is olvasva gyakorolhatja, mit jelent az emlékezés, az értelmezés, a megőrzés, és milyen a felelőssége a tudni nem akarásnak, vagy felejtésnek

gyelemnek, az a határ, amely a saját család- és társadalomtörténeteink végéig, és azon túlra vezet. Az ide való eljutásnak egyik módja például az, hogy eltávolít Európatól (a kezdetek és végek terepétől, a tetthelytől), az európai történetek egzotikus világokban (nem) lelnek folytatásra. Az egzotikum azonban nem más tájegységet, páratartalmat, fényviszonyokat jelent elsősorban, hanem azt a reményt, hogy nem itt, máshol (messzebb?) mégiscsak megváltozik a megváltoztathatatlan, elviselhetőt lesz az elviselhetetlen. Hogy van valamiféle kiút az európai kiúttalanságokból.

Bán Zsófia végigvisz ezen az inkább befelé, mint a földrajzi messzeségbe vezető úton, és szembesít vele, hogy nincs, ott egészen távol, vagy mélyen sincs kiút. Megoldás viszont az, ha minél több szöveget szemügyre vesz az ember, ha tudomásul veszi a kép kereteit, azt is, amit a képen lát (és nem lát), azt is, amit a kereteken túl már nem tudhat.

Karády Katalin immár nem, mint diva, ünnepest színésznő, nem mint „kommunista kém”, „zsidómentő ribanc” de még csak nem is „szimplán egy rohadt kurva”, hanem kalapárus nő jut el eddig a pontig *A méreg* című novellában. A messzi Városban él,

amelynek a nevét ki sem mondja, és szenvedélye az, hogy hétfőként a kígyóállatkertbe járjon, s időről időre kézbe vegye az állatokat, amelyektől undorodik. „Lassan rájött, hogy valójában a saját viszolygásával nem tud betelni. Avval, hogy van egy hely, amely plasztikussá teszi, ha úgy tetszik, a teatralitás maximális eszközeivel színre viszi, láthatóvá és tapinthatóvá változtatja legtitkosabb lelkiállapotát, az életével szemben érzett viszolygását”.

Mi történik akkor, ha életünk magunk előtt is titkolt, vagy nem értett, nem tudott, nem akart pontjához érünk? Mi az, ami ebből megmutatható? És hogyan? Ez bomlik ki Bán Zsófia novelláskötetéből, apák, anyák, barátok-barátnők, ismerősök és ismeretlenek történeteiből. Ez az a kor, amikor még csak az állatok élnek. Sötétet jelző kígyók, spermatoforákat pumpáló óriáspolipok, és rég elhalt, pótolhatatlan kutyák ideje. Itt vannak köztünk, és bennünk, emberekben, ember-állatokban.

(Bán Zsófia: *Amikor még csak az állatok éltek*. Magvető, 2012, *Als nur die Tiere lebten*, Suhrkamp Verlag, 2014, ford. Terézia Mora)

Lovasi András énekes, dalszerző, basszusgitáros

Legalább nem ülök otthon és eszem a kefét

Tavaly őszi óta tudható, hogy ismét összeáll a Kispál és a Borz. Júniusban a Fishing on Orfű fesztivál 0. napján adnak egyetlen nagykoncertet az eredeti felállásban, az első három album számaiból. Addig is, amilyen bemelegítő jelleggel, fellépnek néhányszor Magyarország határain kívül. LOVASI ANDRÁS a nagyváradi Moszkva Kávéházban Tasnádi-Sáhy Péter kérdéseire válaszolt, közvetlenül az előtt, hogy a feloszlás óta először színpadra léptek.

Sok interjúban kérdezték, hogy mi motivál benneteket az újrakezdésre, a pénz, vagy az általatd társszervezőként jegyzett Fishing on Orfű fesztivál népszerűsítése...

Pont ez a kettő, és persze a dicsőség.

Engem most jobban érdekelne: milyen újra együtt zenélni majdnem négy év szünet után?

Ezt a többiektől kéne megkérdezni, ők jobban izgulnak. Kispi (Kispál András, gitár – a szerk.) a Velőrózsák feloszlása óta nem nagyon játszott, és Ricsi (Bräutigam Gábor, dob – a szerk.) is inkább Pécs környéki szórakozóhelye-

Lovasi András énekes, dalszerző

ható. Azt hiszem, ez ebben a legérdekesebb: működnek-e a dalok ma is, el tudjuk-e őket játszani úgy, hogy legalább nekünk tetsszen, feloldódjunk bennünk.

Most ugye az első három albumotokból áll össze a repertoár, a következő két évben pedig a zenekari életmű többi része is sorra kerül. Hozzányúltatok ezekhez a legkorábbi dalokhoz?

Én eleinte ennél sokkal jobban szerettem volna, de aztán abban maradtunk, hogy játsszuk őket nagyjából eredeti formában. Azért néhol bele-belenyúltunk, és van két vagy három olyan dal, amiket teljesen áthangszereltünk, ezek másképpen bele sem kerültek volna az anyagba.

Nagyon érdekes, hogy az új zenekarod, a Kiscsillag negyedik albuma, a Szeles, most márciusban jött ki, és ti is azt mondjátok róla, hogy ezzel váltatok profi zenekarrá abban a formációban. Most viszont megint a Kispállal játszol. Mi a különbség?

A Kiscsillag egy jelen idejű zenekar, a Kispál pedig bizonyos értelemben a saját múltját dolgozza fel. Teljesen más azon töprengeni, hogy miként haladj tovább, újulj meg folyamatosan, mint utazni visszafelé az időben, elszámolni magaddal. Én például nagyon ritkán hallgatok Kispált, de azért néha érdemes feltenni egy-egy albumot. Olyankor persze sápadok a szégyentől a felvételek minősége miatt. Amikor a most játszott számokat rögzítettük, az állampárti stúdió struktúra már széthullott, így fű fa virág stúdiót alapított. Ekkorra tehető a technikai korszakváltás is: már van digitális technika, rosszabb minőségű, mint az analóg, de lényegesen olcsóbb. A kettőt sokszor keverve használták, rengeteg a hiba, hangmérnöki szempontból kataszt-

ken lépett fel mostanában a saját Beatles emlékenekarával, szóval nincs ehhez a pörgéshez szokva. A kérdésre válaszolva természetesen nagyon izgalmas újra együtt, és hatalmas felelősség, ezen kívül pedig lehetőség arra, hogy leromboljuk a kilencvenes évek korai Kispálja körül kialakult mítoszt. Meghallgatni akkori felvételeket eléggé fárasztó, és nem csak magunkra gondolok. Az az időszak nem arról szólt, hogy milyen jól zenélsz, hanem, ahogy ez 10-15 évente elő szokott fordulni, egész egyszerűen mindenki zenekart alapított, nem éppen az időtálló profizmuson volt a hangsúly. A korai Kispál sem volt egy kiérlelt produkció, de abban reménykedünk, hogy néhány akkori zenénk ma is hallgat-

Névjegy

Lovasi András zenész, énekes 1967-ben született Pécsen. Az 1987-ben alakult Kispál és a Borz együttes énekes, basszusgitárosa és dalszerzője, valamint a 2005-ben alakult Kiscsillag zenekar gitárosa, énekes, zeneszerzője. 1987-től a Pécsi Tudományegyetemen tanult földrajzot, ám később eltanácsolták. Elvált, két gyermeke született, Dóri (1992) és Eszter (1996). 2009-ben az európai parlamenti választáson a Lehet Más a Politika és a Humanista Párt által alakított listán a 16. helyen szerepelt. Munkásságáért 2010. március 15-én Kossuth-díjjal tüntették ki.

▷ rofálisan szólnak ezek a felvételek, inkább demóknak nevezném őket. Ez a három koncertsorozat ebből kifolyólag arra is lehetőséget kínál, hogy a mai eszünkkel feltérképezzük ezeket a dalokat, megnézzük, esetleg jobbakká lehetnének-e. Én egyébként titokban azt hiszem, hogy nem. A popzenében, főleg amikor megtalálod a saját hangodat, az a legfontosabb, hogy fiatal legyél, ambiciózus, és szard le az összes elvárást, amit akár az elődök, akár a közönség megfogalmaz.

Amikor tavaly ősszel jöttetek az első lelkes hírek, hogy megint összeálltok, szó volt új Kispál dalokról is. Lesz ebből valami?

Van néhány ötlet, amit rögzítetünk, de – többek között a Kiscsillag lemez miatt – nem volt idő arra, hogy kidolgozzuk őket, de ezt jövőre mindenképpen szeretnénk bepótolni. Már csak azért is, hogy kiderüljön, képesek vagyunk-e új dalokat csinálni.

Mielőtt találkoztunk, újrhallgattam az új Kiscsillag albumot, és elég egyértelműen kitűnik belőle, hogy te most már igazán beleköltöztél abba a zenekarba, és rajta keresztül reflektálsz a téged érdeklő dolgokra, akár aktuálpolitikai kiszólással is. Vissza tudod ezt vinni a Kispálba?

Kispál András
a Moszkvában

A Kiscsillag egy jelen idejű zenekar, a Kispál pedig bizonyos értelemben a saját múltját dolgozza fel

Annak idején a Kispál volt az én alanyi zenekarom, a Kiscsillagban az általad említett dolgok pontosan azért tudnak most megtörténni, mert a Kispál feloszlott. Amíg párhuzamosan futottak, a Kiscsillag inkább egy úgymond rock and roll attitűdre épülő projekt zenekar volt, ami persze idézőjelben kezelte önmagát, de semmiképpen sem volt az én szerzői ambícióim elsődleges platformja. Mivel változott a helyzet, a Kiscsillag természetesen becsatornázza ezeket az energiákat is.

Pontosan ezért érdekes, hogy szerzőként átköltöztél egy másik zenekarba, és mégis előveszed a régit...

Szerintem erősen összefügg a kettő. Ha nem csináltam volna egy olyan lemezt, ami szerintem erős anyag és naprakész, akkor sokkal kevésbé tudnék nosztalgiázni.

És a többiek?

Erről megint csak őket kell megkérdezni. Az egész abból indult, hogy Ricsi és Kispi elkezdtek együtt zenélni. Mivel az ő viszonyuk nem volt nagyon rózsás az eredeti felállás utolsó néhány évében, én ennek nagyon örültem. Ettől még az összeállás nem volt a levegőben, egyszer éjszaka ültem a gép előtt, és eszembe jutott, hogy így meg lehetne csinálni. Mondjuk tavaly a Fishing on Orfűn, a Kispál és a Borz emléknapon, Kispi kicsit melegsívívre itta magát, azt mondta, amikor majd betegek leszünk, akkor álljunk össze, hogy tudjuk támogatni egymás családját. Ezzel láthatóan a messzi jövőbe lőttük ki a dolgot, de azt hiszem jobb, hogy most álltunk mégis neki. Ez a felállás öt vagy tíz év múlva már nem tudná ezt eljátszani. Adja Isten, hogy ne így legyen, de ezek fiatalos számok, öreg emberek szájából nem hangzanak jól.

Öregszel?

Folyamatosan.

És rosszul viseled?

Persze. Nem szeretem, hogy fáj a hátam, hogy nem tudok négy óra alvás után egy hétig pörögni, nehezen viselem.

Azért beleállsz még harcokba, gondolkod itt az L. Simon-féle levelezésedre Artisjus ügyben, utoljára pedig

Kispál évek Pécestől Moszkváig

A Kispál és a Borzot 1987-ben Bräutigam Gábor, Ózdi Rezső, Kispál András és Lovasi András alapította Pécest. 2010-es feloszlásukig több fellépésben is felléptek, az ezredfordulóra a magyar alternatív rockzene állócsillagaivá küzdve felmagukat. Közös pályafutásuk alatt 11 stúdióalbumot jelentettek meg, az elsőt 1991-ben, *Naphoz Holddal* címen, az utolsót, *Én, szeretlek, téged*, 2004-ben. Utolsó koncertjüket 2010. augusztus 9-én, a Sziget Fesztivál „mínusz egyedik” napján tartották, 45 ezer néző volt rájuk kíváncsi. Tavaly ősszel jelentették be, hogy 2014-től kezdve, három éven keresztül adnak egy-egy koncertet a Fishing on Orfű fesztiválon, három részletben feldolgozva az egész zenekari életművet. Feloszlásuk óta az első (bemelegítő) koncertjüket 2014. május 1-én tartották a nagyváradi Moszkva Kávézóban.

Pillanatkép a Kispál és a Borz nagyváradi bemelegítő koncertjéről

az LMP oldalán szólaltál meg ismét, akiknek 2009-ben az EP listáján is szerepeltél, igaz, nem befutó helyen.

Országos politikában, ha csak nem rángatnak bele, nem veszek részt. Kértek tőlem egy interjút, de nem voltak tisztázottak a körülmények, hogy ez hol és hogyan fog megjelenni. Végül egy ilyen gyűjtőnek való bedobálás újságban jelent meg, amit az emberek nagyjából arra is használnak, méghozzá címlapon. Ezzel csak az a probléma, amit a szerzőnek is elmondtam, amikor felhívtam reklamálni, hogy senki nem olvassa el a szöveget, csak azt mondják: na, ez a faszi is eladta magát. Nyilván nem erről van szó, engem a politika annyira sem érdekel, hogy hasznot húzzak belőle. Van az embernek egy személyes hite, amit bizonyos fokig erodál, hogy valakinek jól tegyen. Ha már választanom kéne politikai pártok közül, akkor az a véleményem szerint eléggé szerencsétlenül szerveződő LMP lenne, de az apám is azt mondta mindig, amikor semleges csapatok meccsét néztük, hogy a gyengébbnek kell szurkolni.

Nyomjátok a Kispált, a szólólemezedre azt mondtad nemrég, hogy hetven százalékban van kész...Hogy

Jövőre európai turnéra készül az együttes

A popzenében, főleg amikor megtalálod a saját hangodat, az a legfontosabb, hogy fiatal legyél, ambiciózus, és szard le az összes elvárást

Beszélgetés
a Moszkva
teraszán

FOTÓK:
TASNÁDI-SÁHY PÉTER

néz ki az elkövetkező időszak programja?

A szólólemez már egy éve is hetven százalékos volt, a Kiscsillag album pedig már ősszel meg kellett volna jelenjen, de hát ember tervez, aztán nem ő dönti el sokszor, hogy mi lesz a vége. Én ezt persze nem bánom, így legalább nem ülök otthon és eszem a kefét, hogy mit kéne csinálni, mindig van tennivaló. A következő három évet bizonyára meghatározza valamennyire a Kispál, jövőre szeretnénk egy európai turnét, aztán meglátjuk. Nem a világ-

hír a cél, leginkább az elvándorolt magyarajkúakra számítunk.

Belőlük akad újonnan is vagy félmillió...

Ha nem több. Most játszunk például Londonban, és az időpont környékére már nem nagyon lehet repülőjegyet kapni. Sokan ezért jönnek, érdekes kirándulás. Mondjuk a fesztiválra már elkel minden jegy, szóval, akiknek nem jutott, keresik ezeket az úgymond bemelegítő koncerteket. Innen megyünk Sepsiszentgyörgyre, majd a Felvidékre. Csak így öregesen, kell egy nap pihenő, hogy komótosan átmenjünk, körbenézzünk. Hoztam a lányomat is, mert nem járt még Székelyföldön.

Egy családos rock sztár...

Abszolút. A pályatársaim többsége 40 éves kora után alapít családot, de én abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a kisebbik lányom is 18, tud jönni velem fesztiválózni. Szerencsére elég jó zenei ízlése van, úgyhogy meg tudjuk nézni ketten ugyanazt a zenekart, ugrálunk egy kicsit, ő iszik egy sört, én egy rozéfröccsöt, aztán megyünk aludni. Tökéletes program.

A természet, mint művésztárs

Mi sem viheti közelebb az embert a természethez, mint annak hosszas és alapos vizsgálata. A tájművészet, bár környezetünkben kevésbé ismert alkotói forma, jelentős szerephez juthat nem csak az egyén, hanem egy közösség életében is, a sepsiszentgyörgyi PÉTER ALPÁR képzőművész munkássága pedig jól illusztrálja ezt, akivel KUSTÁN MAGYARI ATTILA beszélgetett ember és környezet viszonyáról, egy kontinenseken átívelő művészeti projekt születéséről.

Jól sejthetően gyerekkori választás, családi háttér adja meg a választ a kérdésre, hogy miért lesz valakiből művész. Ez hogyan történt esetekben?

Nagypám nem hívta magát hivatalos festőnek, de egész életében festett, a bécsi művészeti akadémián tanult egy évet, amit a háború miatt nem fejezett be. Édesapám grafikusként dolgozott, ő politikai okokból nem végezhetett főiskolát, tehát rengeteg művészeti albummal és alkotással voltam folyamatosan körülvéve. Gyerekkoromban nem készültem képzőművésznek, de amikor indult a sepsiszentgyörgyi művészeti líceum, akkor egyértelmű volt számomra, hogy oda iratkozom be, mert szerettem rajzolni, a matematika viszont távol állt tőlem. Ma ismét diák vagyok, a bécsi tudományegyetemre járok képzésre Colin Foster szobrász a mesterem, és természetművészetel, public art-tal foglalkozom.

Egy művésznek mennyire van szüksége azokra a képzésekre, amelyeket egy egyetemen kaphat meg? Kizáró ok lehet-e a diploma hiánya?

A művészetnek is van kimonodottan szakmai része, amit meg kell tanulni. Mivel a képzőművészet elsősorban a vizualitásra épít, még ha a legelvontabb kortárs művészeti műfajokban is dolgozik az alkotó, amennyiben van neki egy jól megalapozott szakmai képzettsége, amin keresztül magas szintre volt fejleszve a térérzékelése, színlátása, az csak előnyére válik. Ez persze nem azt je-

Péter Alpár.
Közvetlen
kapcsolat
a természettel

lenti, hogy az lehet jó képzőművész csak, aki átment ezeken a folyamatokon – egyre inkább vallom azt, hogy egy jó művész azért jó, mert szellemileg arra érett, de minden alkotói út más és más. A képzést, amin részt veszek, fontosnak tartom, mint szituációt: van egy jó műterem, egy könyvtár, egy olyan kulturális közeg, ahol el tudok mélyülni kutatási témámban.

Az dilemma volt számodra, hogy egy ilyen remek környezetért feladnád-e a szentgyörgyi létet, vagy a bikfalvi környezetet, ahol éltek?

Úgy vagyok Bécsben, mint egy erdélyi képzőművész, ez a minőségem adja az ottlétem plusz értékét. Az pedig, hogy idén a doktori iskola Bikfalvára érkezik egy workshopra, egy épülő kulturális kapcsolatot jelent, ami rögtön más ízt kapna, ha azt mondanám, hogy holnaptól elköltözőm. Annak is van előnye és hátránya, ha Háromszéken vagy ha külföldön élek, de a vidékre vonulásom nem elzárta, hanem kinyitotta előttem a világot. Közvetlen kapcsolatba kerülve a természettel és bevonva művészi tevékenységembe, mint alkotói tér, és társ, egy új perspektíva nyílt meg számomra a kortárs képzőművészetnek a nature

art formájában. Ehhez kötődik pécsi doktorandusz képzésem, dél-koreai szakmai utam, Bikfalván pedig egy évente megrendezett workshopot szervezek természetművészek részére, aminek visszajáró vendége John K. Grande kanadai művészettörténész.

Hogyan jutottál el a tájművészet-hez?

Az elmúlt tíz évben elsődlegesen zárt terekben gondolkodtam, az installációim szociális témákkal, az ember belső kérdéseivel foglalkoztak. Miután vidékre költöztem, rendelkezésemre állt egy óriási szabad térfelület, ahol lemegy és feljön a Nap, fúj a szél, vagy épp vihar tombol. Kapcsolatba kerültem a természetművészet nemzetközi mozgalmaival. Meghatározó élmény volt a dél-koreai Geumgang Nature Art Biennálén való részvételem 2012-ben. Már a 2010-es biennáléra is elfogadták jelentkezésem, de az első gyerekem születése közbeszólt utazásomba. 2013-ban egy rezidens programban vettem részt, közben megszerveztem a koreai keletkezésszerű YATOO-i nemzetközi természetművészeti program itthoni bemutatását és az idén egy újabb művészeti projektjüknek lehettem résztvevője.

**Egyre inkább
vallom azt,
hogy egy
jó művész
azért jó, mert
szellemileg
arra érett,
de minden
alkotói út
más és más**

Részesen lettél egy nemzetközi projektnek, amely tájművészeket hívatott egybegyűjteni és alkotói utakra vinni.

A GNAP-ról van szó, azaz a Global Nomadic Art Projectről. A két évvel ezelőtti biennálén bemutatva a projektet Won-gil Jeon képzőművész és kurátor kivetített egy térképet, rámutatott egy felrajzolt vörös vonalra és teljes könnyedséggel azt mondta, ezt az útvonalat fogják a GNAP-ban résztvevő művészek utazva végigalkotni. A vonal körbefutta a világterképet, egybefogva a kontinenseket. Ez egy grandiózus dolog, de a keleti-ekben, megtanultam, nagy a kitartás és a hit. Won-gil kurátor és a Koreai Természetművészek Szövetsége szervezésében az idén megvalósult a program első „demó-verizója” a GNAP-Korea 2014, aminek keretén belül egy sokszínű nemzetközi művészcsapat végigutazta, vándorolva végigalkotta Korea különböző természeti és kulturális helyszíneit. Jövőben a program helyszíne az ázsiai kontinens, egybefogva a különböző országok hasonló profilú kulturális intézményeit, közös csapatmunkára buzdítva kurátorait. Ez a székellyföldi kaláka globális változata egy jó ügy érdekében. Ezt követi 2016-ban Afrika, aztán 2017-ben Európa.

Hogyan zajlott a koreai próba?

Érdemes előbb szót ejteni arról, miért ez az ország a tájművészet kohója. 1981-ben a YATOO művészcsoporthoz Gongjuban, a globalizálódó nagyvárosi színtér helyett a természetet választva művészetük helyszínéül. Az akkori fiatal művészek a vidéki környezet mellett döntöttek, a YATOO csapat tagjai különös érzékenységgel és együttérzéssel viszonyultak a természethez, szinte együtt lélegezve vele. Emlékeztükben még élesen élt a koreai háborúval együtt járó erdőirtás, óriási tájpusztítás, ráadásul magának a koreai kultúrának is szerves része a természet tisztelete és szeretete. Az így kibontakozó művészeti mozgalom a természettel együtt élő vidéki ember életformája és élettere is a művészet színtere lett. A kortárs nyugati művészeti mozgalmaknak csak a formai kerete és alkotói szabadsága lett átvéve, de

A kortárs művészet lehet belterjes, öncélú művészkedés, heccelődés a társadalommal, vagy lehet hinni a művészet társadalmat formáló, problémákat feloldó erejében

új tartalommal megtöltve. A koreai történesekkel párhuzamosan a világ más pontjain is voltak hasonló jellegű és indíttatású művészeti megmozdulások, mint például a Marosvásárhelyi Mamű csoport Vizeshalmok melletti akciói a nyolcvanas években. Ezek a művészeti törekvések, amik csak formai rokonságot mutatnak az Amerikai land arttal, ahol a természet elsődlegesen legyőzendő anyag és nem alkotói partner, a századfordulóra válnak egységesen meghatározható művészeti mozgalmá nature art néven. Ez a fogalom, aminek magyar változata a természetművészet, elsődlegesen nem egy külsőségeiben meghatározható művészeti mozgalmat takar, hanem sokkal inkább egy művészet filozófiát, ami meghatároz egy alkotói attitűdöt. A létrejövő művek technikailag lefedik a kortárs képzőművészet teljes palettáját, a szellemiség az, ami összeköti őket. Egy természetművészeti alkotás a természeti környezetet az ott megnyilvánuló erővel együtt alkotói partnernek tekintik, soha nem avatkozik önkényesen annak működésébe. Megnyilvánulásának teréül magát a teljességet, a makrokozmoszt választja, túllép a materialista világmélen, kutatja az ember és természet közötti összhang megbomlásának okait és ennek helyreállításában vállalható szerepét. Megnyilvánulásában sokszor egybemosódnak a művészet, társadalom, természet közötti határok. A koreai körútra visszatérve: maga az utazás vált alkotói folyamatá. A vándorló művész tudatos nyomhagyása válik műalkotássá. Végigutazva a különböző tájakon, egy folyamatos

alkotói kommunikáció alakult ki a különböző táji élményekkel és kulturális identitással rendelkező alkotók és a koreai táj között. A helyszíneken workshopok zajlottak, amikor minden alkotó elvonulva végrehajtotta „nyomhagyását” egy tájbeavatkozás, installáció, performance formájában.

Nyilván kevesebb időt kaptatok egy alkotásra, mint mondjuk a biennálén, ahol egy munkafolyamat több hónapig tarthat. Mi a különbség a gyorsan elgondolt és végrehajtott, és a hosszú folyamat szülte mű között?

A hosszú idő arra jó, hogy az alkotó megszokja a helyet, a nyelvet, az ízeket, a környezetet, és egy akár évekig látogatható művet hoz létre. Itt azonban nem azt várták el, hogy időtálló, kigondolt alkotás készüljön, hanem, hogy egy gesztus értékű nyomot hagyjunk hátra magunk után válaszként arra a természeti és kulturális impulzusra ami ért. Mindkét alkotói út egyformán értékes eredménnyel járhat. Egy japán haiku három sora egyenértékű lehet egy három kötetes regénnyel. A művész a helyszínre hoz magával egy „csoomagot”, ami alkotói személyiségéből, világmélenből, kulturális identitásából áll, ehhez társul egy alkotói metódus, egy rutin, egy ösztönös kreativitás, amit felhasznál ilyenkor.

Konkrétan mivel készültél a koreai útra?

A 2012-es koreai utam alkalmával ellátogattam a Gongjui nemzeti múzeumba, ahol az őskori részlegen megdöbbenve láttam, hogy a kiállít-

Az erdélyi természetművész a koreai tengerparton

▷ tott edények mind formai megjelenésükben, mind díszítésükben nagy hasonlóságot mutatnak a velük egykorú európai rokonaikkal. Ez a felismerés ahhoz a gondolathoz vezetett, hogy az emberi kultúra kezdeteikor, amikor még közvetlen kapcsolat volt természet és ember között, aki vizuálisan is megpróbálta leképezni világát, hasonló vonalvezetésű jelekkel tette azt. A háromszög vonallal kitöltve mindenki számára hegyet jelenthet. Az erdélyi ácsolt ládák díszítésében sok ilyen őseredetű jelle bukkanunk. Ezeknek készítettem el egyszerűsített vonalrajzait, kiválasztva nyolcat közülük, amik felhasználásával pecsételt égetett agyag „kavicsok” is készültek. Ezek kerültek úti tarisznymba pár egyszerű eszközzel együtt, mint kés, kis ásó, fűrész, fűrész, kötél, útinapló, fényképezőgép. A szellemi kutatói és műtermi munka után a többit a spontán megérzésekre és a kreativitásra bízom. Hagytam, hogy megszólítson a táj, a környezet, és megérezzem, melyik helyszínen melyik magammal hozott jel sejlik fel vizuálisan vagy más minőségekben a koreai tájban. A válasz mindig megérkezett kérdésemre, hogy hol, melyik jellel díszített agyag kavicsot kell hátrahagynom egy tájbeavatkozás vagy performance emlékével együtt. Hogy példát is említek: a viharos szélben hullámzó tenger tajtékos felszíne és egyenletesen ismétlődő robajának monoton ritmusa mind vizuálisan, mind auditíven szépen válaszoltak egy párhuzamos vonalakból álló monoton rajzolatra, amit

A természetművészet elsődlegesen nem egy külsőségeiben meghatározható művészeti mozgalom, sokkal inkább egy művészet-filozófia, ami meghatároz egy alkotói attitűdöt

A Geumgang Nature Art Center kiállítótere

magammal hoztam. A lét monoton lüktetése, életenergiája, szívverése. Sok értelmezése lehet a rajzolatnak. Egy performanszt hajtottam végre az apály után visszamaradt homokos parton, két sziklazátony között. A tengerre merőlegesen végiggurulva a homokon sziklától szikláig, minden mozdulat után húztam a testem mentén egy vonalat. A végeredmény egy, a tenger hullámvonalaira merőleges vonalsor, ami testem mozgásának rögzítése. A dagály érzésével a vízszintes hullámok vonalai lassan elmosták testem függőleges vonalaikat. Egy közös meditáció a teremtet pusztító természettel... gyönyörű volt megélni. A folyamat fotó- és audio dokumentációja egy beltéri kiállítás anyagát képezi.

Képes-e megszólítani a nature art a laikusokat?

A természetművész mozgalomban számos olyan rendezvényt szerveznek, amely túl a nagyvárosok műértő közönségén az egészen eldugott környezetek egyszerű emberét igyekszik megszólítani, esetleg bevonni az alkotói folyamatba. Erre jó példa az Indiában Partapur faluban megrendezésre kerülő nature art rendezvény, ahol művészek élnek együtt a helyiakkal, és dolgoznak közösen.

Nincs ez ellentmondásban azzal, hogy egy elvont mű megértéséhez szükségünk van kellő ismeretanyagra, tapasztalatra?

Ha te megtisztelsz az embereket azzal, hogy egyenrangú partnereként közeledsz hozzájuk, mint alkotó, igyekszel megértetni velük, hogy mit akarsz és esetleg ez miért fontos nekik, és mit jelenthet mindez számukra, nem ütközöl akadályokba. Az a probléma, ha az egyik fél előítélettel viszonyul a másikhoz, azt gondolja például a művész, hogy a másik ember nem képes befogadni az alkotását. Saját tapasztalatom, hogy ha kellő tisztelettel fordulunk a közönség felé, akikkel ténylegesen fel akarjuk venni a kapcsolatot, akkor működik a dolog, ehhez pedig nem kell a Távol-Keletre utazni, városon és vidéken is hajtottam végre olyan performanszt, installációt, amelyet az egyszerű embertől az értelmiségi körig mindenki díjazott. Szép példa erre a köpecsi szil melletti Körlés munkám, ahol a helyi közösséggel együtt építettünk és hoztunk működésbe egy jégmalmot. Koreában tapasztaltam, hogy mennyire más az alkotó, a kurátor vagy a kiállítás-szervező viszonya a közönséggel, mint itthon. Egy megnyitó közösségi esemény, nem elhangzik egy beszéd, és mindenki megy az útjára, hanem elvárják a művésztől, hogy álljon szóba a közönséggel, kérdésekre válaszoljon akkor is, ha azok bután hangzanak. Megtisztelik a közönséget azzal, hogy mindenhol táblák állnak egy rövid leírással, a művész támpontként szolgáló gondolataival. Ez különösen fontos egy konceptuális műnél.

Ez miért nem történik így nálunk is? Magam is tapasztaltam, hogy időnként fellengzős reakciókat kapok, ha egy művésztől kérdezek.

Elsődlegesen az a kérdés, hogy kit akarunk megszólítani, egy zárt körű szakmai közönséget vagy egy szélesebb réteget. Milyen művészetben gondolkodunk, hogy határozzuk meg annak célját és létrejöttének miertjét? A kortárs művészet lehet belterjes, öncélú művészkedés, heccelődés a társadalommal, vagy lehet hinni a művészet társadalmi formáló, problémákat feloldó erejében, amikor már nem játékszer, hanem erő a művész kezében. Ezen a ponton fontos a kommunikáció, a közös nyelv a közönséggel.

Halmi, az eper paradicsoma

Mitől oly csábítóan piros és mitől oly kellemesen illatos az a főleg magyarok lakta kis szöglete Szatmár megyének, amely századokon át inkább Ugocsához tartozott? Minderre és más kisebb-nagyobb hétköznapi örömekre és gondokra is választ kaphatnak a halmi határában az eperföldeket felkereső Sike Lajos riportjából.

Nálunk a családban az év első dzsemje földieperből, ha úgy tetszik szamócából készül, jóllehet ez utóbbi megnevezést inkább a vadon növvő és megszire is kellemesen illatozó apró szemű eperre használjuk. Soha nem a mutatós első termésből főzzük-kavarjuk, s nem csak azért, mert drágább (ha történetesen a piacon kell venni, amire ritkábban van példa), de azért is, mert ízre, zamatra nincs olyan finom, mint a második, netán a harmadik sarjútermés. Szüleink tanácsa mellett a tapasztalás is arra vezetett, hogy ilyen ügyekben lehetőleg ne a szemünk, hanem az ízlelő-szervünk döntsön, pláne, ha nem a vendégvárásra, hanem eltenni kell a gyümölcs. S ez nem is csak az eperre érvényes. Az ember viszont már születésétől olyan, hogy szeret a szemével válogatni, a szép külcsín, a tetszetős megjelenés sokszor elvárja (még a házasságban is!), a belső érték rovására, amit rendszerint csak később szoktunk megismerni. Az uniós tagság, miért is tagadnánk, nemcsak mennyiségben, de a tetszetős külső megjelenésében is rengeteg árut hozott a hazai piacra. Aki nem ismeri a csapdákat, például azt, hogy a csodálatosan nagyra nőtt és színhatásaiban kíváncsian eper vagy alma jórészt a „szakyszerűen adagolt” műtrágyától lett ilyen, az könnyen melléfog. Szép, de kevésbé ízes gyümölcsöt visz haza.

Mondom mindezeket Julis néne, a szatmári piacok legalább negyedszázada elengedhetetlen „tartozékának”, aki nagy halom mosolygós epret kínál asztalán, tizenkét lejért kilóját. Huncutul kacint, mert tudja, hogy én is tudom, amit ő tud.

Szemrevaló a felhozatal

Még jöhet egy kis májusi fagy, volt rá már példa, esetleg több napos sűrű májusi eső, ami a fél termést elmossa, lerohasztja (Incze Lajos polgármester)

Szép ez a termék, de „egy kicsit vizes”, mint általában az első termés. Az ebéd mellé, desszertnek, vagy tészták és torták díszítésére nagyon is elmegy, ám dzsemnek túl drága volna, s a minősége se az igazi. Hogy miért ilyen drága? Fólia alatt termesztik, mint napjainkban sokféle primőr-árut, ami jelentős pluszköltséggel jár. Ha a kedves vevő hamarabb akar friss epret, paradicsomot, sárgadinnyét és hasonlókat vásárolni, akkor fizesse meg a nagyobb termelési költségek egy részét. Tegyük hozzá, ez így korrekt.

Közben megszólít egy másik piaci árus, mellesleg régebbi ismerősöm, a mikolai Kállai Pál és arra kér, hogy várjak pár napot, hoz ő nekem kedvemre való epret, a vasárnapi ebédhez, meg eltevére is. Nem akarom kiábrándítani, hogy nemigen lesz rá szükségem, mert van nekünk is a hegyen pár sor a szőlő végében. Mondja csak, amit akar! Arról van szó, hogy a halmi epres példa néhány éve Mikolában is egyre több követőre talál, mert számos gazda rájött, hogy az eperből, ha odafigyel az ember, jó kis pénzt lehet csinálni. Azoknak is, akik alkalmazásban vannak, mert délutánonként és

szombaton szépen elkapálhatnak, öntözhetnek az epresben. A szüretbe pedig, amihez sok szorgos kéz kell, a nagymamától a kisiskolás unokáig minden családtag bevonható. Kállai egy ideig némi irigységgel figyelte, hogy már Mikolában is hektáros epresek jönnek létre, s néhány gazda igencsak szép pénzt „kaszál” belőle, két-három éve maga is beültetett egy nyolc-tíz áras területet. (A termés nagyon is szép. Külön említi: inkább istálló, mint műtrágyát használ). Aki többet vesz belőle, olcsóbban megkapja.

Helyhez kötöttségből hagyomány Persze, az olvasót is az érdekli, hogy hol vásárolhat olcsóbban a tavaszi csemegéből. Legolcsóbban a tövinél, vagyis a termelőknél. A Halmi környéki településeken, Gombápusztától Egriig, Mikoláig Turtébesig, Kökényesdig, Dabolcig, Adorjánig, Tamásváraljáig. Ezek többnyire mind a régi Ugocsa megyéhez tartozott magyar falvak. Sok helyen a házak előtt vagy éppen kint a mezőn az epres végében kínálják a friss gyümölcsöt. Nem szívesen írok ide árat, mert szinte naponta változik. Több évi tapasztalat szerint

▷ a szezon vége felé, ami most május végén várható, akár két-három leért megvehetjük kilóját. Mármint a „tövénél”. Ha már a magyar falvakat említettem, érdemes volna kiemelni, miért a magyar lakosság kapott rá jobban Szatmár megyében az eper termesztésére? Talán a hagyomány miatt, hisz annak idején (negyven-ötven éve) Szatmárhegyen indult az egész, ottani magyar kertészek, gyümölcsstermesztők hozták divatba. Másik magyarázat lehet az itteni magyaroknak a románokénál jóval nagyobb helyhez-kötöttsége. Vagyis nem szívesen mennek külföldre dolgozni. Míg a román falvak munkaképes lakosságának, főleg a 20-40 évesek jó kétharmada a fejlett nyugati országokban keresi az itthoninál jóval nagyobb kenyerét, addig a magyaroknak éppen csak fele ez az arány. Lám, az őseinkre jellemző kalandvágyból alig szállt át valami az ezer évnél későbbi nemzedékre.

Ezer család kenyere A hazai epertermesztés 75 százalékanak a hármas (magyar-román- ukrán) határnál lévő Halmi a központja. Ilyenkor, éréskor az egész övezetet úgy belengi az eperillat, hogy eszünkbe nem jutna arra gondolni: a község neve gyakran felidézi bennünk az itteni híres rizlinget vagy leánykát, szóval a finom borocskákat.

Incze Lajos polgármester mindjárt két évtizede viszi a több telepü-

Ne mi termelők töltjük az időt azzal, hogy ennek az istenadta gyümölcsnek kellően jó, mindenki számára hasznos piacot keressünk (Szocsa János epresgazda)

Szocsa János elégedett az idej teréssel

lést összefogó község ügyeit, ezért alig túlzás leírni, hogy epertémában is nagyon otthon van. Kapásból mondja, a lakosság 90 százaléka foglalkozik eperrel, ami összességében közel ezer családot jelent. Soha nem adták össze, nehéz is volna a pontos adatokat kiszedni, de annyi bizonyos, hogy a mintegy négyezres lakosságnak az eper adja a legnagyobb jövedelmet, más kultúrák (híres még a szőlő és a káposzta) meg sem közelítik. Évről-évre növekszik az epertermesztési kedv, tíz év alatt 450 hektárról 600 hektár fölé nőtt e korai gyümölcs területe.

– Netán azt is ide írhatom, hogy ebben a polgármester példamutatása is szerepet játszik? – kérdezem nem minden él nélkül.

– Éppenséggel írhatja, de ezt nem merem teljes határozottsággal állítani. Nekem ugyanis mindössze 27 ár epresem van, amit nem lehet a három-négyhektáros gazdák mellé állítani. Ám vegyük figyelembe, hogy a nagy eperszezonban, elsősorban szedéskor, községi szinten nagyon sok a tennivaló, s a polgármester nem hagyhat ott csapot-papot, mert az ő eprét is szedni kell. Egyelőre elég nekünk a 27 ár, az is ad bőven munkát a családnak, ha jut időm rá nekem is, de főleg feleségemnek és két lányomnak. Nekem mindennél fontosabb, hogy a rendelkezésemre álló eszközökkel elősegítsem az utóbbi évek egyik legjobb termésé-

nek, hatszáz hektár eper szüretelését és gyors értékesítését, mert közismerten könnyen és gyorsan romlandó áru van szó. Mit is mondtam, hogy legjobb termés? Ha már leírta, tegye gyorsan utána, hogy e pillanatban, amikor beszélgetünk, a legjobb! Mert még jöhet egy kis májusi fagy, volt rá már példa, esetleg több napos sűrű májusi eső, ami a fél termést elmossa, lerohasztja! Csak a hónap végén vonhatunk mérleget, erre még a május 18-án tartandó eperfesztivál, Halmi Napja sem alkalmas, legfeljebb arra, hogy eldöntsük, kik termesztették 2014-ben a legszebb és a legjobb ízű epret.

Vásárló a tenger partjáról Még alig indult itt-ott a szüret, távoli megyék rendszámait viselő kocsik ácsorognak Halmiban az út szélén. Az egyik konstancai rendszámú, zárt terű haszonjármű vezetőjét megkérdezem, hogy netán eperre vár? Válasza: „Igen, szeretnék vinni legalább másfél-két tonna friss epret, ha már Szatmár megyében járok. Általában kéthavonta egyszer eljövök ide, cégünknek szállítok különböző dél-amerikai árukat, s ilyen távolról nem tanácsos üres kocsival fordulni, nagyon sokba kerül. Volt úgy, hogy korai burgonyát vagy őszi káposztát rakodtam, most inkább epret vinnék, az nálunk jól eladható. Ha itt megveszem öt-hat lejtért, ott legalább duplájáért megvehetik a tengerparti nyaralók”

Küldeném Szocsa Jánoshoz, az egyik legnagyobb epertermesztőhöz, akit ilyenkor rendszerint fel szoktam keresni, de tudom róla, hogy neki megbízható bukovinai vásárlói vannak, akik bármilyen mennyiséget megvesznek, hogy aztán Suceava és Jászvásár piacain és a környéken „szétszórják”. Minden bizonynyal nem kis haszonnal. Egyébként Szocsa Jánost ilyenkor főleges volna máshol keresni, mint kint a háromhektáros epresében. (Mellesleg két és fél hektár friss ültetvénye is van, ami előre vetíti, hogy nagyon bízik az „eper-jövőben.”)

Az idej termésről azt mondja és mutatja is, hogy kiváló, de mintha összebeszélt volna az előbb idézett Incze polgármesterrel, mert mindjárt hozzá teszi: azért ne kiabáljuk el,

mert a gyümölcs még többször „kint kell háljon”, miközben fagy érheti és eső károsíthatja!

Mivel Szocska nem fíliázik, vagyis nem borítja be a sorokat az érést serkentő, ha úgy tetszik naphőtároló, átlátszó fátömlőfóliával, ami hektáronként egy fél kamionnyi eper árba kerül, nála még csak kóstoltatni lehet az új termést, ám mire írásom eljut az olvasóhoz, már legalább 30-40 lány és asszony szorgoskodik az illatos gyümölcs szüretelésén. Legtöbbször visszajárók, vagyis évente Szocskához jönnek egy kis konyháralvót keresni. Jórészt Szatmárnémetiből, Zilahról és Hiripről, ami önmagában is jelzi, hogy Halmi környékén ilyenkor szinte lehetetlen szezonmunkásokat találni. Ám az új keletű jogi szabályozó, mely szerint a párnapos idénymunkást is be kell jegyezni és jelenteni, nem túlságosan kedvez a termelőknek. Akik amúgy is mind többet panaszkodnak, hogy a bürokrácia, a sok papír kitöltése elvonja az idejüket a termelőmunkától.

Kérem Szocska Jánostól: megéri neki és sok halmi epertermelőnek, hogy négy-öt lejért, alkalomadtán talán még olcsóbban adja el ezt a finom csemegét bukovinai, máramarosi, brassói vagy más távoli felvásárlóknak, mikor a fejlett nyugati országokban a háromszoros árat is megkaphatná? Mert, ha a görög és

Munkában a zsúri a tavalyi eperfesztiválon

Fontos volna, hogy a termelők jobban összetartsanak, s valóban egy erős és egységesen fellépő szervezetet alkossanak (Constantin Burlacu agrár-mérnök)

spanyol epret érdemes Romániába hozni, akkor logikus, hogy az ittenit is megérné ott kínálni!

– Nem igazán tudok erre válaszolni. Nyilvánvalóan sokféle oka van. Szerintem a legfontosabb az volna, ha lenne külön egy cég, amely ezzel foglalkozna, s ne mi termelők töltsük az időt azzal, hogy ennek az istenadta gyümölcsnek kellően jó, mindenki számára hasznos piacot keressünk.

A jobb árhoz több eper kell A kérdést tovább passzoljuk Constantin Burlacu mérnöknek, a halmi epertermesztők egyesületének vezetőjéhez, aki már sokkal árnyaltabban látja a dolgokat.

– Ez a probléma mind gyakrabban előjön, mert nyilvánvaló, hogy már csak a növekvő termelési költségek miatt is – fólia, öntözés, műtrágya és hasonló – mindenki jobb árat szeretne kapni az eperért. A hazai piacon, az alacsony keresetek, a lakosság gyenge vásárlóereje miatt alig van erre lehetőség, világos, hogy mielőbb ki kell menni a nagy uniós piacra. Ám oda nagy mennyiségű eper, vagyis tömegáru kell, amit mi egyelőre nem tudunk biztosítani. Ma országosan jó, ha van ezer hektár epresünk, több ezer hektárra lenne szükség. Márpedig az évi 50-60 hektár új ültetéssel ez nem

valósítható meg. Ha az állam nem nyúl a hónunk alá, akkor nem lesz érzékelhetőbb előrehaladás. Ám pillanatnyilag úgy állunk, hogy az államtól kapott minimális támogatást háromszor visszaveszi tőlünk a magas áruforgalmi adó (tva). Legalább ilyen fontos volna, hogy a termelők jobban összetartsanak, s valóban egy erős és egységesen fellépő szervezetet alkossanak, mert csak így lehet eredményesen jobb árról és más kedvezményekről tárgyalni. A nyugati példák is egyértelműen ezt bizonyítják. S akkor még a hűtőházak és hűtőkocsik hiányát nem is említettem.

– Külföldi szakemberek és vásárlók nem egyszer mondják: a mi eprünk ízletesebb, mint ami a nyugati országokban termelt. Talán a talaj és az éghajlat miatt, meg azért is, mert a szegénység okán nincs minden termelőnek pénze műtrágyára, ezért a biológiai szempontoknak jobban megfelelő istállótrágyával növelik a talaj táperezét.

– Igen, nekem is sokan mondják ezt franciák, németek, angolok, sőt spanyolok is. De amíg nincs megfelelő mennyiségű eprünk, addig nekik sem éri meg, hogy foglalkozzanak velünk, mert ők is a piacról élnek. Szóval mindenképpen a termelést kell növelni, ami állami ösztönzés nélkül nem megy. Ám kérdés, tudják-e ezt Bukarestben?

Dr. Gebei Sándor egyetemi tanár:

Kétszáz év, nulla fő növekedés

Az egri Eszterházi Károly Főiskola professzora A török hódoltság demográfiai következményei címmel tartotta meg előadását a Szacsvey Akadémián. Mielőtt a népesedési, elnéptelenedési folyamatokról beszélgettek volna, SZILÁGYI ALADÁR a fejedelmi Erdély státusára, helyzetére vonatkozó különvéleményéről faggatta a jeles történészt.

A törökök még jóval Mohács előtt, a 14. század vége felé be-bekaptak a történelmi Magyarország területére. Később aztán Mátyás alatt Váradot is feldúlták. Nem beszélve arról, hogy közvetlenül Mohács után a déli végvárat mind elfoglalták...

A 14. századtól kezdve fokozódik a nyomás a déli határokra. Az oszmán-törököknek a megjelenése évről évre megismétlődik. Nem véletlen, hogy Luxemburgi Zsigmond idején komoly építkezések indulnak a déli határvidék biztosítása érdekében. Végvárak, mégpedig kővárak épülnek, amelyeknek a déli határok biztonságát kell garantálniuk. De Mátyás Szerbia, Bosznia és Horvátország irányába még egy külső végvárrendszert is létrehozott. Ez a rendszer jól működött addig, míg a legfontosabb elemét meg nem hódítja a török. Ez pedig Nándorfehérvár. A 15. században többször próbálkoztak vele, 1521. augusztus 29-én Szulejmán szultánnak sikerült elfoglalnia ezt a nagyon fontos végvárat. És attól kezdve nincs megállás 1521 és 26 között. A mohácsi csatáig a déli vármegyéket, a Szerémséget, a macsói bánságot is elfoglalják. 1526-ban Mohács egy olyan vesztés csata, amely még nem jelentett helyrehozhatatlan vereséget. Hiszen Mohács után is maradt katonai ereje, gazdasági ereje, sőt, európai támogatottsága Magyarországnak, csak hogy a megbomlott egység miatt nem lehetett kihasználni ezeket a támogatásokat. A régebbi magyar történetírás, az újabb is kronológiai háttérként mégis 1526. augusztus 29-et,

Gebei Sándor
történész

FOTÓK: SZÚCS LÁSZLÓ

**A minden-
kori váradi
püspök
főleg Havas-
alföldről
szerzett
magának
munkaerőt**

Mohácsot jelöli meg a közép- és koraiújkor elválasztó dátumaként. Talán helyesebb lenne 1521. augusztusát, Nándorfehérvár elestét tekinteni ilyen korszakelválasztó dátumnak.

Foglalkozzunk azzal a történelmi helyzettel, hogy Mohács után az előbb két, majd három részre szakadt Magyarország szinte állandó hadszíntérré vált...

Az én felfogásom talán megdöbbentő: ugyanis kétségbe vonom, hogy valóban „három részre szakadt” ez az ország. Arra gondolok, hogy 1526 után Szulejmán szultán bevonult Budára, hadai kirabolták a várost. Amit lehetett, fölpakoltak a gályákra, és elhagyták az országot. 1529-ben, egészen más szituációban, de újra Magyarországon van,

Bécs ellen vonul föl, iszlám fölfogás szerint az úgynevezett *kizil elmát*, az aranyalmát le kell szakítani, vagyis Bécs el kell foglalni. Hiábavaló próbálkozásnak bizonyult, 1532-ben ismét behatol Magyarországra, majd kivonul. Ez az állandó ki- és bevonulás belpolitikai egyenetlenségekkel magyarázható, a Ferdinánd és János hívei közötti küzdelemmel. Nem nevezném testvérhárcnak, inkább polgárháborúnak. Ennek a következménye az is, hogy Szapolyait senki nem fogadja el Magyarország királyának, függetlenül attól, hogy őt megválasztották és annak rendje-módja szerint megkoronázták Székesfehérváron. Az ő legitimitása nagyon is a töröktől függött, ma úgy mondanánk: a fegyverek erején nyugodott. Éppen azért, ez egy kitaszítottágot jelentett Európában. Szapolyainak hiába voltak komoly kapcsolatai a lengyelekkel, a Jagello dinasztiával, mégsem sikerült Lengyelországot bevonnia a maga oldalán szövetségesnek Ferdinánd ellen. Ennek egyszerű az oka: 1515-ben a Jagello dinasztia és a Habsburg dinasztia családi szerződést és államszerződést kötött. Ily módon valamelyik dinasztia kihalása után egymásnak ígérték a hozzájuk kapcsolódó országait, területeiket. Ezt egy keresztházassággal is megpecsételték, tehát a két dinasztia szoros rokonságba került egymással. Szapolyai Borbálán keresztül a Jagello dinasztia Szapolyaival szintén rokonságban van. Tehát a „sógorok háborújába” nem hajlandó beavatkozni a Jagello ház. Éppen ezért Jagello Zsigmond, akit „Öreg Zsigmond”-nak neveznek a lengyel történészek, nem avatkozik be egyik oldalon sem. Ez a semlegesség Ferdinánd javára billenti a mérleg nyelvét. A törökök magyarországi ki-bevonulása igen gyakran előfordult 1541-ig, amikor Szulejmán megmondolja magát, hiszen ez az állandó ki-bevonulás nincs inyére a törököknek sem. A küzdő feleket el lehet választani, a küzdő felektől el kell venni Budát, sem egyik, sem másik kezére

nem adni. Ilyen értelemben egy elválasztó korridort hoz létre a felek között, ami nem jelentette azt, hogy lecsendesedtek volna az indulatok.

Ettől az „elválasztó korridor”-tól keletre később mégiscsak létrejött egy harmadik, önállóan tekinthető államalakulat, az Erdélyi Fejedelemség?

Tudjuk, hogy a testamentumos urak, elsősorban Martinuzzi Fráter György az, aki esküt tesz arra, hogy Szapolyai János és Jagello Izabella csecsemő fiának, János Zsigmondnak fogja biztosítani a trónt. Magától értetődő az is, hogy a törökkel való kapcsolat, előbb Szapolyai, majd halála után János Zsigmond és a Szulejmán között él és hat, a szultán a fiává nyilvánította. És ettől a pillanattól kezdve a gyámfia hatalmát, uralmát elismertetni törekszik. Ez egy furcsa szituáció, mert a királyság nem szűnt meg: keleti és nyugati félre osztdott. 1541-ben nincs még hódoltság, Buda elfoglalása még nem jelentette az első közigazgatási egység megszervezését Magyarországon. Az csak 1547-ben fog bekövetkezni. A budai vilajet megszületése jelenti a részekre történő bomlást. A kérdésben emlegette, hogy hány részre is szakadt az ország. Hogy

A török szandzsákhég vagy beglerbég gyakran jó viszonyt ápolt a szomszédos vármegyék főembereivel, egyikük Isztambulból tulipán-hagymákat hozatott Kanizsai Orsolyának

„A 18. század végére kétféle lakossága, a Partiumot is beleértve”

is állunk ezzel a kérdéssel? A keleti térség mindig a Magyar Királyság részének tartotta magát, függetlenül attól, hogy Szulejmán hogyan rendelkezett, tízezer arannyal hogyan kötelezte el a maga számára e térség fölötti uralmat. Ez egy formális uralom a keleti térség fölött, mégpedig szerződésben, athnámében rögzített formulában írták le. Hogy ez katonai megszállást jelentett volna, vagy durva beavatkozást a térség belügyeibe, erről nem beszélhetünk. Hogy a keleti térség különleges jogállását, ezt a bizonyos királysághoz való tartozást, és mégis Ferdinándtól, majd Miksától való különállását megtartotta, az igenis, a töröknek magyarországi jelenlétéhez kötődött. Az 1551-52-es nagy várháborúk kiváltó oka éppenséggel Fráter Györgynek a meggyilkolásával hozható összefüggésbe, aki mindvégig lelkiismeretfurdalást érzett amiatt, hogy Budát a török az ő hibája miatt foglalta el. Hiszen ő mozgósította annak idején Szulejmánt Buda védelmére, és a szultán a bevonulás-kivonulás helyett az állandó ott-tartózkodást választotta. Az 1551-52-es várháború azért lényeges és fontos, mert a budai vilajet mellett Szulejmán a temesvári vilajet megszervezésére is parancsot adott. Ezzel visszafordíthatatlanná váltak a folyamatok. Amit

1547-ben még lehetett esetlegesnek, különlegesnek, egyedinek tartani, az is bizonytalan volt, hogy lesz-e folytatása, vagy nem. De 1552-ben bizonyosodott: szó nincs arról, hogy a török ideiglenesen rendezkedett volna be. Ez már a tudatos kiépítés, a Balkánhoz való szorosabb kapcsolat, mely a Duna vonalának az ellenőrzését jelentette. A temesvári vilajetet a Maroshoz, a Tiszához, a Dunához kötődően egy fontos stratégiai régióként fogja átalakítani. De a keleti térség jogi státuszának a keresztény világban való rendezése még nem történik meg. Nem lehet azt mondani, hogy a térségnek a királysághoz való kötődése már rendezett lett volna. Ellenkezőleg, 1556-ban, amikor János Zsigmond Izabellával Lengyelországból visszatér a töröknek a parancsára, és a 16 éves ifjút uralkodásra szólítja föl, ő a rex electus címet viseli. Ez a bizonyos „választott király”, nem koronázott király, de igényt, jogosultságot fog feltételezni. Az igényjogosultság veszélyt jelent az uralkodóra. 1564-ig Ferdinánd uralkodott, majd őt Miksa követte. Egyelőre János Zsigmond igénye Ferdinándra jelenti a veszélyt. 1556-ról kijelenteni, hogy az Erdélyi Fejedelemség ekkor megszületett, helytelen. Nem született meg. Miért? Mert a fejedelemséget, a fejedelem címet a király nem adományozta, hanem kompromisszumként ennek a koronázatlan államfőnek átadja a jogokat, amelyek őt illették meg korábban, az egész királyi Magyarország területén. Ez az 1570-es speyeri egyezményt jelenti. Ez János Zsigmondnak biztosítja a princeps titult, amit mi fejedelemnek fordítunk. Erre a hosszú bevezetőre azért volt szükség, hogy rámutassak: hogyan is állunk ezzel a két vagy három részre szakadással.

A fő hadszíntér a két nagyhatalom között szinte mindig Magyarország területe volt. Ráadásul az úgynevezett békeidőkben sem volt „béke”. Akár a határok menti, végvári csatározásokra gondolunk, akár a szákmányszerző portyákra, akár a kétoldali adóbehajtásokra, számos olyan dolog történt, ami állandóan pusztította, vagy menekülésre késztette a lakosságot...

A tizenöt éves háború (1591-1606), amit nagy háborúnak szokott nevezni a nyugati történetírás, komoly pusztításokat eredményezett Magyarországon, az azt megelőző török portyák mellett. Mint említettem, az első vilajetnek a megalakulása egy rohamtempóban kialakított végvár-vonal felállítását hozta magával. Léteztek komolyabb várak, ezeket meg kellett erősíteni, Kanizsa, Veszprém, Komárom, később Érsekújvár, Kassa, majd Szatmár zárta a sort. A huszárvárakkal vagy palánkvárakkal együtt a számuk meghaladta a százötvenet. Volt, amelyikben csak néhány fős őrség volt, volt, ahol néhány tucatos, és voltak néhány száz fős, állandó katonasággal rendelkező erősségek is. Ez a végvár-vonal jelentette a török hódoltsággal való közvetlen érintkezést. Ez a mindennapos összetűzéseknek az időszaka és színtere. Kisháborúnak is nevezhetjük ezt az időszakot: ebbe a kisháborúba beletartoztak a néhány száz fővel indított portyázások, beletartoztak az erőszakos adóbehajtások is, mindkét oldalról, mindkét fél részéről.

Egyébként a török szandzsákbég vagy beglerbég gyakran jó viszonyt ápolt a szomszédos vármegyék főembereivel, például egyikük Isztambulból virágmagvakat, tulipánhagymákat hozatott Kanizsai Orsolyának. Ez az egyik véglet. A másik véglet a pusztulást, a falvak eltűnését eredményezi. Az Alföld több ezer falujából alig marad valamennyi.

És az egész településszerkezet szinte teljesen összeomlott...

Abszolút összeomlott. De azért tegyünk hozzá valamit. Mint említettem, sokan bemenekültek a török fennhatóság alá. Ekkor keletkeztek az igazi nagy mezővárosok. Egy Ceglédnek, egy Nagykőrösnek, egy Kecskemétnek, egy Szolnoknak a lakossága ekkor duzzad föl. De Gyöngyöst, Hatvant, Szegedet vagy Gyulát is említhetem.

E korszakra visszatekintve alkatunk megbízható demográfiai képet a magyarság helyzetéről?

A demográfiai kép gyökeresen átalakult, de nem mondhatjuk azt,

A 18. század végére már kétmillió Erdély lakossága, a Partiumot is beleértve, de ez komoly betelepítési akciókat, illetve a folyamatos bevándorlások sokaságát jelentette

hogyan elnéptelenedett az ország. Egészen más volt a törökök stratégiája a vilajetek megszületése után, hiszen azok adózó központokat is jelentenek. Az élükön álló bégek felelősek azért, hogy a defterbe, adólajstromba fölvevett keresztények évről évre befizessék az állami adót. Ezt az adónemet öt évre határozták meg, és ami az adófizetőket illeti: akár elköltöztek, akár nem, akár elszöktek vagy elhaltak, az előre megállapított összeg akkor is érvényes maradt, a visszamaradottakra jutott nagyobb adóteher. De a török adózásnak volt egy könnyebben teljesíthető feltétele: a török általában a naturáliákhoz ragaszkodott. A török földesúrnak, aki lehetett tímár-birtokos vagy ziamet-birtokos (azaz közigazgatási alkalmazott vagy katona), az volt az érdeke például, hogy a mustból részesedjen – nem a borból, természetesen –, részesedjen a gyümölcsből, a juhállományból, a marhából, mindenféle megtermelt javakból, az erdőnek, mezőnek minden begyűjtött terményéből is termékéből részesedjen. Ha ezeket külön adótételnek fogjuk föl, több mint harminc fajta járulékkal, illetékekkel tartozott egy magyar jobbágy a töröknek. Ebben benne volt a tűzifa is, amit a rituális fürdőnek kellett biztosítani az igazhívők hagyományainak megőrzése érdekében.

Az, hogy viszonylag nem csökkent Magyarország lakossága a pusztító háborúk következtében – mialatt nyugaton népességrobbanás következett be –, az nem a természetes szaporodásnak volt köszönhető, hanem a már akkor elkezdődött bevándorlásoknak, betelepítéseknek. A törökvilág alatt, után a magyarság legnagyobb vesztesége az áldozatok mellett a nemzetiségi arányok visszafordíthatatlan eltorzulása volt.

A természetes szaporodás megakadt, mert a természetes szaporulatot a háborúk, az éhínség és az azok következtében föllépő járványok elvitték. És addig, míg a szerencsésebb helyen fekvő országok, háborúk által kevésbé sújtott területek negyven-hatvan ezrelékes természetes szaporulattal gazdagították a népességüket, ez az ezrelékes javu-

lás Magyarországon nem következett be. Az első tizenöt éves háború, a „második tizenöt éves háború” (1683-99-es felszabadító háború) is óriási veszteségeket produkáltak, de a gyakori járványok is legalább annyi, ha nem több áldozattal jártak. A Rákóczi-féle szabadságharc időszakában 80-85 ezer emberre tehető az áldozatok száma. Ebben benne van az Erdélyi Fejedelemségnek a területe is. Ugyanakkor az 1709-10-es pestisjárvány minimum 300, maximum 500 ezer emberi életet követelt. Bercsényi az egyik levelében azt írta: „nem a császár győzött le bennünket, hanem a pestis kényszerített térdre”. Kubinyi András a Mátyás uralkodásának utolsó időszakának, az 1490-es évek konskripciójának alapján 3,5-4 millióra becsülte Magyarország lakosságát. Ugyanezt a számot tudjuk kimutatni egy évszázad múltán. És még egy évszázaddal később is. Tegyük kétszer száz évet a négy millióhoz – mintha semmi sem történt volna demográfiai Magyarországon...

A háborúk befejezése, a Rákóczi szabadságharc lezárása után Bécsnek nagy fejtörést okozott a lakatlan területek revitalizálása. Döntés született arról, hogy magánföldesurak is hozhatnak telepéseket, biztosíthatnak kedvezményeket a betelepülőknél. Ezt azért fontos kiemelni, mert a magyar jobbágyokat nem illette meg ez a kedvezmény. Például a váradi püspök vagy Károlyi Sándor telepítései mind ilyen nem magyar, Biharban román, Szatmárban főleg sváb kedvezményezetteknek az érkezését fogja jelenteni. A mindenkorai váradi püspök – korábban is – főleg Havasalföldről szerzett magának munkaerőt. Az 1720-as, 40-es, 60-as években szinte folyamatos a bevándorlás. Nyárádi R. Károly erdélyi demográfus tanulmányt írt a bevándorlás dinamikájáról. A nemzetiségi, illetve a felekezeti összetételnek a következetes tanulmányozásával földolgozta az Erdélyi Fejedelemség demográfiai arculatát. A 18. század végére már kétmillió Erdély lakossága, a Partiumot is beleértve, de ez komoly betelepítési akciókat, illetve a folyamatos bevándorlások sokaságát jelentette.

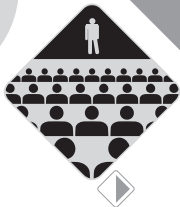
69. ÉVAD
2013-2014

2014. MÁJUS

Tompa Miklós Társulat

www.nemzetiszinhas.ro

Ministerul Culturii
Teatrul Național Târgu-Mureș
Compania „Tompa Miklós”
Kulturális Minisztérium
Marosvásárhelyi Nemzeti Színház
Tompa Miklós Társulat

08. CSÜTÖRTÖK 21:00 óra	Beaumarchais: FIGARO <i>vígjáték</i> Nagyterem Harag György bérlet	
09. PÉNTEK 19:00 óra	Beaumarchais: FIGARO <i>vígjáték</i> Nagyterem Köteles Sámuel, Aranka György és Bolyai János bérlet	
12. HÉTFŐ 20:00 óra	TWILIKE <i>színpadi kísérlet</i> Underground terem Bernády György mecénás bérlet	BEMUTATÓ:
16. PÉNTEK 20:00 óra	TWILIKE <i>színpadi kísérlet</i> Underground terem Szabadbérlet	
19. HÉTFŐ 19:30 óra	ALKÉSZTISZ Euripidész nyomán írta Székely Csaba <i>tragédia</i> Kisterem Szabadbérlet	
20. KEDD 19:30 óra	Alekszandr Nyikolajevics Osztrovszkij: ERDŐ <i>komédia</i> Kisterem Szabadbérlet	
21. SZERDA 19:00 óra	Székely Csaba: HOGYNE, DRÁGÁM! <i>komédia</i> Nagyterem Delly Ferenc bérlet	
22. CSÜTÖRTÖK 19:30 óra	Radu Afrim: AZ ÖRDÖG PRÓBÁJA Kisterem Szabadbérlet	
23. PÉNTEK 19:00 óra	Molière: A FÖSVÉNY <i>színmű</i> Nagyterem Bernády György mecénás bérlet, Kemény János bemutató bérlet, Bolyai János bérlet	A sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház vendégelőadása
24. SZOMBAT 17:00 óra	CSILLAGPORBÓL LETTÜNK írta és rendezte: Scott Johnston <i>ifjúsági színházi előadás magyar, román és angol nyelven</i> Underground terem	
24. SZOMBAT 19:00 óra	Molière: A FÖSVÉNY <i>színmű</i> Nagyterem Aranka György, Harag György és Szabó Ernő bérlet	A sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház vendégelőadása
25. VASÁRNAP 16:00 óra	Szabó Magda-Bereményi Géza: AZ AJTÓ <i>színmű</i> Kisterem Szabadbérlet	
25. VASÁRNAP 19:00 óra	Molière: A FÖSVÉNY <i>színmű</i> Nagyterem Kántorné, Köteles Sámuel, Kovács György és Delly Ferenc bérlet	A sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház vendégelőadása
26. HÉTFŐ 20:00 óra	TWILIKE <i>színpadi kísérlet</i> Underground terem Szabadbérlet	
27. KEDD 19:30 óra	Székely Csaba: BÁNYAVAKSÁG <i>dráma</i> Szabadbérlet	
31. SZOMBAT 19:00 óra	Beaumarchais: FIGARO <i>vígjáték</i> Nagyterem Szabó Ernő bérlet	

ON-LINE BÉRLETVÁLTÁS: www.biletmaster.ro Jegyet és bérletet a Kultúrpalota jegyirodájában (hétfőtől péntekig 12.00-tól 17.30-ig, tel. 0372 758 230), illetve a színház jegypénztárában (hétfőtől péntekig 9.00-tól 15.00 óráig, tel. 0365 806865) lehet váltani. A színház a műsorváltoztatás jogát fenntartja! www.nemzetiszinhas.ro • www.facebook.com/tompamiklos

*Ott kell lennünk
az Európai Parlamentben,
hogy uniós eszközökkel is
védjük közösségünket.*

*Ha nem megyünk el választani,
mások szavaznak helyettünk,
és csak román képviselők jutnak
el Brüsszelbe. Így meggyengül
a magyarság ereje, és veszélybe
kerül közösségünk biztonsága.*

Május 25-én annyian leszünk,
ahányan szavazunk.

Mutassuk meg ismét közösségünk erejét!

Szavazzon az RMDSZ-re!

Kellemen Hunor

szövetségi elnök